

**Opmerkingen omtrent den toestand en de behandeling van drenkelingen /
[Jan Andriaan Kool].**

Contributors

Kool, Jan Adriaan.

Publication/Creation

Amsterdam : [P. Ellerman], 1834.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/v7kpve7c>

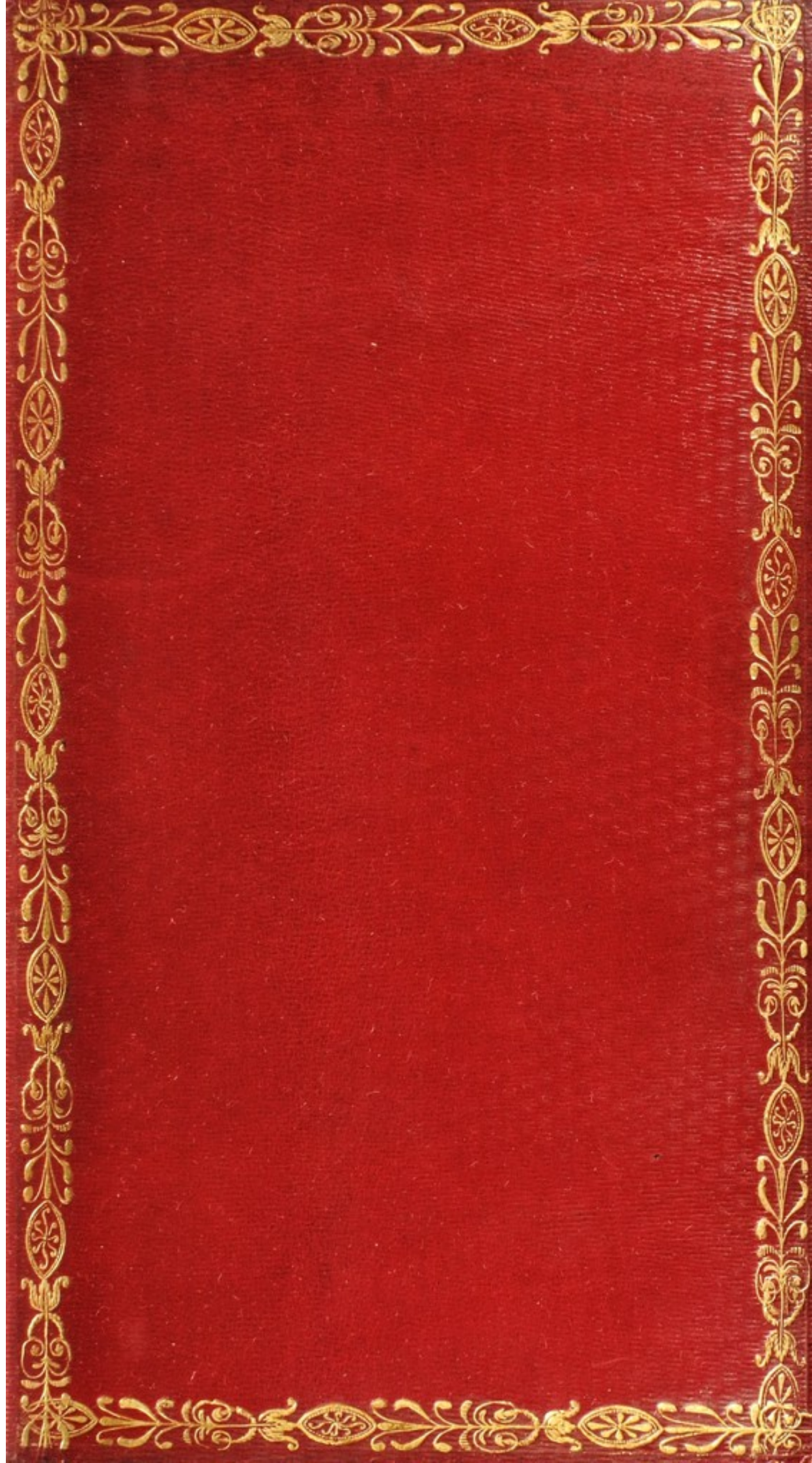
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

TV. 8. 147

1493/B

C. xvi. h
19

Theriacal

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Wellcome Library

OPMERKINGEN

OMTRENT

DEN TOESTAND EN DE BEHANDELING

VAN

DRENKELINGEN,

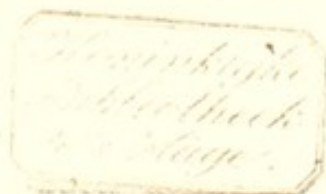
DOOR

J. A. KOOL,

Med. Doct.

Amsterdam,

1834.

Sint pauci duntaxat, quos contingit servari; sint ex centum submersis duo solummodo tresve, qui reviriscant; nonne laboris, nonagesies septiesque frustra impensi, taedium et jacturam idem bis terre fortunate adhibitus, compenset abunde?

A. DE HAEN.

OPMERKINGEN

OMTRENT DEN TOESTAND EN DE BEHANDELING

VAN

DRENKELINGEN.

Zoo men immer met eenig regt den dood bij eenen diepen slaap heeft vergeleken, dan heeft voorzeker de toestand van sommige drenkelingen ook eenige aanleiding hiertoe gegeven. De kalmte der gelaats-trekken, waarin geene sporen te vinden zijn van voorafgegane folteringen, de zachte blos der wan-gen, de wel geslotene oogen en lippen, de uitgezette staat der borstholte, de niet meer dan gewone opgezetheid des buiks, de half geopende handen en slappe ledematen, stellen toch gezamenlijk het beeld des slaaps ons voor oogen, en zouden een drenkeling, bij wien deze teekenen zich somwijlen opdoen, voor eenen slapenden doen houden, zoo niet de doordringende koude des geheelen ligchaams en het gemis

van pols en ademhaling de vraag deden ontstaan, of deze rust wel die verkwikking en herstelling van krachten kon aanbrengen, die men van den gezonden slaap verwacht. — Liefderijke zorg der Natuur, die in dat beeld al het verschrikkelijke van den dood heeft opgeheven en daardoor smekende onze hulp nog schijnt in te roepen! Ook dan nog, wanneer zij na vruchteloos strijden heeft moeten bezwijken, lacht hare moederlijke zorg voor hare schepselen in die trekken ons tegen.

Doch niet altijd doet zich de dood onder zulke zachte trekken voor, die tot het denkbeeld zouden kunnen leiden, als of zoodanig plotselijk afsterven niets verschrikkelijks in zich opsloot. Zoo dikwerf en meestentijds leveren de drenkelingen teekenen op, die als getuigen dienen van de onbeschrijfelijke folteringen, die zij voor hun afsterven hebben moeten doorstaan, en die tevens de bewijzen zijn van den hevigen worstelstrijd, die met het zwichten der Natuur geëindigd is. Dan is het, dat wij als het ware verpletterd worden door het akelige van het schouwspel; en onze deelneming, ons medelijden, plaats maakt voor huivering en afschuw. Neen! het is niet meer dat betooverend en geruststellend beeld des slaaps, dien wij bevreesd zijn te storen; — maar het is dat der wanhopige Natuur, die tot het uiterste haar dierbaar kleinood heeft willen behouden. Sla de bladeren op, welke u met die verschijnselen bekend maken; begeef u naar die schouwplaatsen van ellende en zie den mensch, die zulk eenen dood heeft moeten sterven.

Verschijselen bij Schijndooden.

Eene huiveringwekkende koude heeft zich over het gansche ligchaam verspreid, hetwelk somwijlen met blaauwe vlekken (*) bezaaid is, of welks regelmatig blaauwe kleur eigenaardig schijnt te zijn. De stijfheid der ledematen verzet zich tegen alle mogelijke beweging; of hunne meer dan gewone slapheid bevestigt de vernietiging van alle veerkracht en het opheven spiervermogen. Nu eens zijn de aderen over de geheele oppervlakte des ligchaams als verdwenen; dan eens bovenmate opgezet en verwijderd door het zwarte bloed, dat zij in de laatste oogenblikken nog rondgevoerd hebben. Het opgezwollen hoofd, dat somtijds alle kenteekenen draagt van tegen-natuurlijke ophooping van bloed naar hetzelfde, hangt slap op de borst of schouders neder, of wordt onbewegelijk gesteund door den gezwollen hals. Neus en mond zijn nu eens met wit of bloedig schuim, meer of minder taaije, soms roodgekleurde slijm, modder en andere onreinheden opgevuld, of ontlasten onwillekeurig eene grootere of kleinere hoeveelheid water en bloed. De lippen vertoonen zich somwijlen opgezwollen en omgekruld; terwijl hunne kleur van het bleeke en paarsche, door allerlei schakeringen, tot het zwart overgaat. De mond is somwijlen met eenen blaauwen kring omgeven. De onderkaak hangt als verlamd naar beneden of houdt den mond onbewegelijk gesloten. De meer of minder gezwollen en

(*) Zie omtrent de Verschijselen het *Tabellarisch Overzicht*.
Tab. 1.

blaauw gekleurde tong wordt den mond uitgedreven, of is tusschen de tanden vastgeklemd. De verstijfde oogleden sluiten geheel of gedeeltelijk de van alle glans beroofde oogen, die nu eens ingezonken, dan weder uitpuilende met verwijderde en voor het helderst licht ongevoelige *pupillen* op een bepaald voorwerp schijnen gerigt te zijn. De akeligheid van dit schrikbeeld wordt dan somwijlen nog vermeerderd door de bleeke, loodverwige, roode, paarsche, ja! zelfs zwarte kleur, die in de gedaante van vlekken of algemeen over het geheele aangezicht zich verspreid heeft.

Doch het is niet alleen het aangezicht, waarop de teekenen van dien marteldood zoo afschuwelijk zijn uitgedrukt; — ook het gansche ligchaam levert de kenmerken daarvan op in den soms hard gezwollen of *tympanitisch* opgezetten buik, in de ingevallen of opgezette borst, die bij het aankloppen een meer of minder dof of helder geluid geeft, en in den gesloten, sterk samengetrokken of wel verwijderden *anus*, waaruit zich, bij eene uitzakking van den endeldarm, de drekstoffen onwillekeurig ontlasten. Eindelijk vorme men zich uit de somwijlen loodverwig gekleurde handen, die nu eens geheel open dan weder, gezamenlijk met de binnenwaarts getrokken duimen, zand, modder, of andere voorwerpen tusschen de vastgeslotene vingers geklemd houden, een denkbeeld van de angsten, waarmede de ongelukkige te kampen heeft gehad.

Ziedaar dan het voorwerp, dat de aandacht der menschlievendheid tot zich trok en waaraan zij hare

onvermoeide pogingen en zorgen wilde besteden om hetzelfde nog te behouden. Hersenschimmige hoop, die bij gebrek aan pols en ademhaling op zoo vele doodelijke teekenen gegrond is! — Maar wie durft, ook in dezen toestand nog, het gewigtig pleit beslissen tusschen leven en dood? Het geldt hier het leven van onzen evenmenschen; het geldt hier wellicht het geluk en het leven van duizend anderen, waarover wij geene uitspraak kunnen of mogen doen. »Red, red den ongelukkigen eer het te laat is en de wellicht nog sluimerende levensvonk voor altijd is uitgebluscht” ziedaar de roepstem der natuur, die zich luide laat hooren. Sluit het oor niet voor die stem en laat zij dieper doordringen, dan de zoo vele drogredenen en valsche gronden, waarop men zoo vaak het nuttelooze en vergeefsche van alle pogingen getracht heeft voor te stellen.

Over het nutteloos aanwenden van hulpmiddelen.

Is er eene vraag, die men niet zonder huivering kan beantwoorden, dan is het voorwaar deze: »kan men bepalen, wanneer het aanwenden van hulpmiddelen bij drenkelingen overbodig is?” Het antwoord toch is de uitspraak over het leven of den dood van onzen natuurgenoet. Waar zijn de teekenen meer bedriegelijk dan bij eenen schijndooden? en hoe menigmaal heeft niet een te ras genomen besluit eenen ongelukkigen hopeloos doen verloren gaan? Het flauwe levensvonkje kan nog smeulen ook dáár, waar men deszelfs geheele uitdooving reeds voor zeker hield. —

De ondervinding bewijst het en de hiernevensgaande bladeren zouden vergeefs eenige verschooning doen zoeken voor de nalatigheid in het aanbrengen van hulpmiddelen. Doch, niettegenstaande de geschiedenis en de dagelijksche ondervinding ons de voorbeelden daarvan voorhouden, heeft men nogtans gewaagd, op gronden, die men onwankelbaar dacht, deze vraag beslissend te beantwoorden. De voornaamste dezer gronden waren de volgende:

Men hield den tijd, welken de drenkeling in het water had doorgebracht, voor beslissend.

Men meende van het noodelooze en vruchteloos van andere middelen overtuigd te kunnen zijn, zoodra men door de electriche en galvanische vloeistof geene uitwerkselen konde te weeg brengen.

En besloot eindelijk tot de vergeefsche aanwending van alle hulpmiddelen, zoodra zich tekenen bij den drenkeling opdeden, die men voor onfeilbaar aanzag.

» *Men hield den tijd voor beslissend.*” Welk eene gewaagde uitspraak! Is dat tijdsverloop dan altijd zoo juist te bepalen? En zoo zulks ook al mogelijk mogt zijn, geeft ons dan hetzelfde wel eenig regt om tot den dood te besluiten, wanneer wij door voorbeelden gestaafd vinden, dat drenkelingen tot het leven zijn terug gebragt, die langeren tijd onder water hadden vertoefd, dan in vele andere gevallen genoegzaam was geweest om het leven geheel uit te dooven? Zoo toch vinden wij in het Haarlemmer Meerboek van LEEGWATER opgeteekend, dat een duiker, in tegenwoordigheid van Prins MAURITS, bijna $\frac{3}{4}$ uur

onder water vertoefde , zonder eenigen hinder of na-
 deelige gevolgen voor zijn leven of zijne gezondheid
 te ondervinden. En hoe vele voorbeelden kunnen
 wij niet alleen op het gezag van anderen , maar ook
 uit eigen ondervinding , aanhalen van ongelukkigen ,
 wier voornaamste levensverrigting (de ademhaling)
 gedurende dit zelfde tijdsverloop , ja zelfs gedurende
 uren achtereen , gestoord is geworden , zonder den
 dood ten gevolge gehad te hebben. A. DE HAEN geeft
 ons in zijne *ratio medendi* IV. 116 het verhaal van
 eenen drenkeling , die , niettegenstaande een verblijf
 van een *geheel* uur onder water , volkomen hersteld
 is. In de *oeuvres posthumes* van POUTEAU vinden
 wij opgeteekend dat de heer CHARREST , nadat hij in
 den winter gedurende *zes* uren onder water had ge-
 legen , nogtans aan de aanhoudende en onvermoeide
 pogingen van POUTEAU het leven en zijne gezondheid
 te danken had. PECHLIN maakt melding van eenen
 drenkeling , die niet alleen tot het leven terug ge-
 bragt werd , maar ook verscheidene jaren nog daarna
 in leven was gebleven , niettegenstaande hij *zestien*
 uren onder water had doorgebracht. TILASIUS verze-
 kert ons de redding van eene vrouw , die gedurende
drie dagen onder water was verbleven ; en BRUHIER
 haalt zelfs het voorbeeld aan van eenen jongeling ,
 GOCCELLINUS genaamd , die , na een verblijf van *vijf-*
tien dagen onder water , evenwel tot het leven we-
 der werd terug gebragt.

Zonder ons over de meerdere of mindere waar-
 schijnlijkheid van deze , voorzeker hoogstzeldzame (!)
 voorbeelden uit te laten of derzelyer getal door an-

deren te vermeerderen, wijzen wij alleen terug op die gevallen, die in de hierbijgevoegde tabellen zijn opgenomen en vinden daar niet alleen verscheidene voorbeelden van drenkelingen, die, na een verblijf van een geheel uur onder water, volkomen hersteld zijn, maar zelfs ook anderen, die met den gelukkigsten uitslag bekroond werden, nadat de ongelukkigen 2, 3, ja zelfs meer uren onder water hadden vertoefd. (*) Uit deze voorbeelden vloeit dan als van zelve de moeilijkheid voort, die in de bepaling gelegen is van den tijd, welke vereischt wordt om het leven onherstelbaar uit te dooven; — en wie gevoelt niet, dat deze moeilijkheid nog door bijzonderheden verzwaaard wordt, die van de *individueele* gesteldheid des drenkelings afhangen en aan de grootste verscheidenheden onderworpen zijn. Het is onder vele dezer bijzonderheden genoeg onze aandacht slechts te vestigen op de *capaciteit* der longen, om ons van het gezegde te overtuigen, daar deze toch, bij iederen mensch eigendommelijk, het vermogen in zich opsluit om eene grootere of kleinere hoeveelheid dampkringslucht op te nemen, die in staat is gedurende een korter of langer tijdsverloop het leven te kunnen onderhouden; — terwijl het overigens aan geene tegenpraak onderhevig kan zijn, dat ook bij deze bijzondere gesteldheid honderde omstandigheden kunnen toetreden, die de grootste wijzigingen te weeg brengen en waartoe bijv. de onzekerheid behoort of de ongelukkige vóór zijne indompeling door flauwte,

(*) Zie Tabellarisch Overzicht Tab. II.

beroerte, enz. overvallen is geworden. Deze omstandigheden, meestentijds onbekend, brengen dan ook altijd eene twijfelachtige beantwoording voort op de gewigtige vraag, hoe veel tijd er moet verlopen zijn, ten einde daaruit tot den stelligen dood te mogen besluiten; — vooral wanneer men het eenigst zeker kenteeken des doods, de ontbinding namelijk, bij zoodanige ongelukkigen mist.

» *Men meende van het vruchteloos aanwenden van andere middelen overtuigd te zijn, zoodra de electrische en galvanische vloeistof geene uitwerking voortbragt.*» — Om niet te spreken van de zoo dikwerf plaats hebbende onmogelijkheid om deze middelen te kunnen aanwenden, beroepen wij ons weder op de ondervinding, die het terug brengen tot het leven door andere middelen bewijst, ook dan, wanneer de gemelde prikkels vergeefs waren aangebragt. Wel is waar, dat het vruchteloos beproeven dezer hevig werkende middelen de hoop op herstel merkelyk doet verslaauwen, maar is zulks eene voldoende reden om andere middelen onbeproefd te laten? De geschiedenis spreekt deze onderstelling tegen en de overtuiging van de meerdere of mindere prikkelbaarheid der bewerktuigde lichamen verwerpt haar ten eenenmale. Het is immers buiten alle tegenspraak, dat ieder bewerktuigd ligchaam zijne eigendommelijke prikkelbaarheid heeft en op eene eigenaardige wijze op de aangebragte prikkels terugwerkt. Hieruit is dan ook de oorzaak te verklaren, waarom de beproeving van sommige middelen met eenen gunstigen uitslag bekroond werd, terwijl dezelfde mid-

delen , bij andere voorwerpen aangebragt , allen invloed of vermogen schijnen verloren te hebben. — En wie stemt eindelijk niet met ons in , dat deze prikkels somwijlen geene uitwerking kunnen hebben , doordien juist hunne al te groote hevigheid niet alleen niet geëvenredigd is aan den toestand des ongelukkigen , maar zij ook daardoor menigmaal de nog sluimerende levensvonk voor altijd uitblusschen. —

» *Men liet zich eindelijk van het aanbrengen van alle hulpmiddelen terug houden , zoodra zich teekenen voordeden , die men voor onfeilbaar hield.*»

Diep te beklagene ongelukkigen , wier leven afhangt van onze bedriegelijke zintuigen ! waar zijn die teekenen , die alle twijfeling opheffen en welke zijn zij , die , buiten de algemeene ontbinding , u geheel verstoken laten van alle middelen om u te redden en te behouden ? Men zegt , dat de ontsluiting van den *sphincter ani* , de verwijdering en ongevoeligheid der *pupillen* , het dof worden en invallen der oogen , het al of niet uitvloeijen van schuim uit neus en mond en eene menigte andere teekenen het volslagen verlies van prikkelbaarheid en gevoeligheid aantoonen ; en dat , zonder deze eigenschappen , het leven niet kan bestaan. Ontegenzeggelijk is het voorwaar , dat deze teekenen de hoop op herstel doen afnemen , maar kunnen zij ooit als waarborgen dienen voor den stelligen dood , wanneer de ondervinding ons het tegenovergestelde bewijst ?

Behalve deze wankelbare gronden zal men welligt uit andere omstandigheden het nuttelooze van alle hulpmiddelen pogen af te leiden en zich beroepen op

geslacht, ouderdom, ziekten en zoo vele bijkomende oorzaken, die den dood onvermijdelijk schijnen na zich te moeten slepen; doch ook geen van dezen kunnen ons de stellige verzekering geven, dat alles vergeefs zal aangebragt worden. Honderde van voorbeelden bewijzen, dat geen verschil van geslacht eenige uitzondering maakt op de mogelijkheid om het leven terug te kunnen brengen; — en honderd anderen overtuigen ons, dat noch de zuigeling, noch de grijsaard, onze hoop aan het wankelen kan brengen. Raadpleeg onze ondervinding en zie hoe de uitkomst de onvermoeide zorgen bekroond heeft voor dien zuigeling, die slechts den ouderdom van 29 weken bereikt had, en voor dien grijsaard, wien het 94ste jaar reeds waggelend grafwaards leidde. (*) Deze leeftijden toch zijn bijna de grenzen, waardoor het menschelijk leven beperkt wordt en waar tusschen iedere ouderdom ligt opgesloten.

Geloof niet, dat ligchamelijke gebreken of langdurige ziekten uitzondering op dezen regel zouden kunnen maken. Daar, waar *scrophula*, *rachitis*, *hysteria*, *epilepsia*, *asthma*, *haemorrhagia*, *hemiplegia*, *prolapsus uteri et intestini recti*, zoo wel als flauwte, onderscheidene wonden en breuken het leven en de gezondheid der ongelukkigen reeds ondermijnden en bedreigden, daar overtuigt ons nogtans de ondervinding, dat wij de hoop op herstel niet moeten of mogen opgeven. Neen! wij moeten blijven volharden in het besluit om den ongelukkigen

(*) Zie Tabellarisch Overzicht, Tab. II.

te redden ook dan, wanneer de gevaarvolle dronkenschap of langdurige armoede de krachten vooraf heeft uitgeput, of wanneer door vergevorderde zwangerschap de herstelling bijna onmogelijk schijnt, of wanneer de ongelukkigen om verschillende redenen het heilloos besluit genomen hadden zich aan zelfmoord schuldig te maken. Alle deze voorbeelden bewijzen het wankelbare der gronden, waarop het denkbeeld rust, dat alle pogingen vergeefs zullen zijn en verlevendigen daarentegen de hoop op herstel niet alleen bij drenkelingen maar ook bij hen, wier leven door onderscheidene wijzen van verstikking gevaar loopt te worden uitgebluscht en waarvan wij eveneens in de hier bijgevoegde tabellen de sprekendste voorbeelden kunnen aantonen.

Hebben wij nu de teekenen opgegeven, die zich bij schijndooden voordoen en uit de ondervinding bewezen, dat geene derzelve noch de bijzondere bijkomende omstandigheden ons van het aanwenden van hulpmiddelen mogen terughouden, dan wordt als van zelve de vraag geopperd, welke de oorzaak moge zijn, dat door een korter of langer verblijf onder water een einde aan het leven wordt gemaakt?

Over de oorzaken des doods.

Onder de oorzaken, die het levensbeginsel vernietigen, is er voorzeker geene, ten wier opzichte men ten allen tijde meer onderscheidene denkbeelden gekoesterd heeft, dan omtrent die, welke den dood der drenkelingen veroorzaakt. Hieraan waren zoowel de uiteenlopende behandelingen van geneeskundigen toe

te schrijven als de vele ongepaste en nadeelige middelen door onkundigen aangebragt. Het is onnoodig alle die middelen te willen opnoemen, die men in vroegere tijden, tot redding meende te moeten aanbrengen en even overbodig de verschillende gevoelens te willen ontvouwen, die men omtrent de oorzaak des doods koesterde. Alleen zij gezegd, dat sommigen, waaronder ook A. DE HAEN, veronderstelden, dat eene beroerte (*apoplexia*) een einde aan het leven der drenkelingen maakte, terwijl anderen meenden, dat het water in te groote hoeveelheid en in alle holligheden des ligchaams doordrong. Eenigen dachten met PLATER de inademing van water in plaats van lucht voor de oorzaak des doods te moeten houden, terwijl daarentegen CAMERARIUS en WALDSCHMIDT van oordeel waren, dat door eene krampachtige toesnoering van de luchtpijp alle toegang zoo wel van water als van lucht tot de longen belet werd. Het zij dus alléén genoeg eenige oogenblikken stil te staan bij het denkbeeld, hetwelk eenige latere geneeskundigen zich daaromtrent gevormd hadden, als hebbende daartoe aanleiding gevonden in de veelvuldige, op dieren genomene proeven. Onder deze gevoelens was het voornamelijk dat van den Franschen geneeskundigen LOUIS, hetwelk eenen verbazenden indruk maakte op de geneeskundige wereld. Het denkbeeld, dat het indringen van water in de longen, en de ophooping daarvan in gemelde organen de oorzaak des doods was, — en de bevestiging daarvan door eene menigte van proeven, scheen niet alleen strijdig te zijn met de gevoelens van zoo vele andere geleerden, maar dezelyen ook teyens te wederleggen.

Men scheen in het algemeen zijnen regel aan deze uitspraak te moeten hechten en meende in de genomene proeven zoo veel grond van waarheid te vinden, dat alle twijfeling ten eenenmale werd opgeheven. De lijkopening toch van honden en katten, waarmede deze proeven werden in het werk gesteld, bewees genoegzaam, dat het gekleurde vocht, hetwelk men tot dat einde gebezigd had, tot in de zelfstandigheid der longen was doorgedrongen. Maar welken indruk moest dan niet de twijfeling van GARDANE aan deze beslissende uitspraak veroorzaken, toen hij eenige onnaauwkeurigheid in de zoo even vermelde proeven meende te bespeuren en het besluit nam om door eigen ondervinding zich van de waar- of valschheid te laten overtuigen. Tot dit einde bezigde hij eenen hond van aanmerkelijke grootte, aan wiens achterpoten een gewigt van zoodanige zwaarte bevestigd was, dat hij bij zijne indompeling eenige duimen beneden de oppervlakte van het water nederzonk. Aldus voorbereid, liet hij hem door iemand, aan wiens omgang het dier gewoon was, uitgestrekt boven eenen, met een zwart vocht gevulden, kuip houden en onverhoeds daarin nederstorten. Nieuwsgierig naar den uitslag eener proef, die met de meeste naauwkeurigheid genomen was, opende hij de borstholte, doch was niet weinig verwonderd van geene de minste hoeveelheid vocht in de longen aan te treffen. De tegenspraak waarin deze uitkomst stond met de genomene proeven van LOUIS deed met regt eenigen twijfel ontstaan omtrent zijne eigene waarneming en hem besluiten zijn onderzoek niet bij deze enkele

proef te laten berusten. Maar hoeveel meer werd hij niet in zijne twijfeling versterkt toen hij bij herhaalde proefnemingen dezelfde uitkomst zag opleveren. Dit verschil moest hem tot de vergelijking van beider proeven leiden; en weldra zag hij ook, dat het onderscheid gelegen was in de wijze waarop Louis de bestemde dieren had doen verdrinken. Alléén toch bij de achterpoten het dier vasthoudende had Louis hetzelve met den kop onder water gedompeld; en geen wonder dan, dat het dier door inspanning van alle zijne krachten nu en dan gelegenheid vond om zich met den kop boven de oppervlakte van het water te verheffen en daardoor de gemeenschap met den dampkring te herstellen. Het gevolg hiervan moest dan ook zijn, dat, bij de ingespannen poging om adem te halen, telkens eene meerdere of mindere hoeveelheid water in de longen werd gebragt, die hij alsdan voor de beslissende oorzaak van den dood meende te moeten beschouwen. Dat ook dit de oorzaak zij, waarom bij drenkelingen somwijlen eene verschillende hoeveelheid water in de longen aange troffen wordt, komt ons zeer waarschijnlijk voor. Maar met mindere verzekering kunnen wij onze toestemming geven aan de gevolgtrekking die Louis daaruit afleidde; — ja! wij zijn zelfs huiverig eenig gewigt aan deze opvulling der longen te hechten, wanneer wij de daartoe genomene proeven van GARDANE alleen raadplegen. — Deze maakte eene opening in de luchtpijp van konijnen en spoot door dezelve twee oncen water in de longen. De wijze, waarop hij

dit verrigtte , liet geen twijfel over , dat het vocht tot de bedoelde organen doorgedrongen was ; doch hoe groot was zijne verwondering , dat gemelde dieren niet alleen in het leven bleven , maar zelfs even als voorheen zich bewogen en voorttierden. Vreemd moge voorzeker dit verschijnsel bij den eersten oogopslag toeschijnen , doch het verliest weldra al het wonderbaarlijke , wanneer wij het maaksel der longen en het onnoemlijk getal van opslurpende vaten , waarmede zij doorweven zijn , in aanmerking nemen. Dat ook dergelijke vaten in de longen van den mensch aanwezig zijn bewijst niet alleen de ontleedkunde , maar mogen wij ook uit zoo vele verschijnselen in den zieken toestand opmaken ; en is dan wel de twijfeling te verwerpen of ook bij den mensch , zoolang nog een vonkje van leven blijft smeulen , de opvulling der longen door water voor de *éénige* oorzaak van den dood mag aangezien worden ? Eene andere oorzaak schijnt de dood der drenkelingen te hebben ; en hij , die slechts eenigermate met het nut der ademhaling bekend is , zal dezelve weldra vermoeden. Met haar toch staat het leven in het naauwste verband ; zij is eene van deszelfs hoofdvoorwaarden en zonder haar kan bij den mensch de warmte noch het leven onderhouden worden. De gedurige en ongestoorde in- en uitademing is voor hem even noodzakelijk als de dag en nacht voor het vruchtbare aardrijk ; en de gestoorde werking daarvan is hem niet minder doodelijk dan wanneer zij geheel is opgeheven. Maar men veronderstelle niet , dat het nut der ademhaling alléén ge-

legen zij in de regelmatige inkrimping en uitzetting der longen door eene veerkrachtige vloeistof; — ook deze vloeistof moet iets eigenaardigs bezitten en een leven — opwekkend beginsel met zich voeren. Deze eigenschappen nu vinden wij in het zuurstofgaz (oxygenium), dat in vereeniging met het stikstofgaz (azotum) de adembare dampkringslucht oplevert. Het is dit zuurstofgaz, dat in de longen het drabbig, traagvlietend en met koolstof bezwangerd bloed zoodanig verandert, dat hetzelfde geschikt wordt om aan alle werktuigen de noodige levenskracht mede te deelen. Met regt mogen wij dan het gemis van dit levenwekkend beginsel voor de naaste oorzaak des doods houden, en worden des te meer in dit gevoelen versterkt, wanneer wij bij drenkelingen de longen met eene veerkrachtige vloeistof, wel is waar, vinden opgevuld, maar die beroofd is van deze zuurstof. Het is derhalve de afsluiting van dien weg, welken de natuur tot de gedurige ontlasting der niet adembare lucht en tot den gedurigen toevoer van versche dampkringslucht bestemd heeft, die de aanleidende oorzaak van den dood in zich opsluit; terwijl in het voortdurend gebrek aan dampkringslucht de naaste oorzaak daarvan gelegen is. Het is dan ook, behalve aan andere oorzaken, aan de meerdere *capaciteit* der longen toe te schrijven, dat sommige drenkelingen na een lang tijdsverloop nog tot het leven teruggebracht worden, daar de hoeveelheid van zuurstofgaz, bij de indompeling in de longen aanwezig, voldoende is om hetzelfde zoolang te onderhouden.

Verschijselen bij het terugkeeren tot het leven.

Ofschoon nu door gemelde oorzaken het leven bijna plotseling uitgebluscht wordt, veronderstelle men daarom niet, dat door het opheffen dier oorzaken en den herstelden toevoer van dampkringslucht, hetzelfde ook even spoedig kan teruggebracht worden. Het is dikwijls niet eerder dan na verloop van eenige uren, (*) dat door de zorgvuldigste aanwending der meest gepaste middelen het smeulend levensvonkje wordt opgewekt en langzamerhand zijnen gloed aan alle werktuigen weder mededeelt. Het is als of het levensbeginsel, hetwelk voorheen in de beweging en warmte van het geheele ligchaam zich openbaarde, ten gevolge dier hevige en vernielende oorzaak zich in het binnenste des ligchaams heeft teruggetrokken en niet dan met de grootste omzigtigheid zich uitwendig weder doet kennen. Het is die langzaamheid in het terugkeeren des levens, die de voorzigtigheid en liefde der Natuur als het ware kenmerkt, om zoo veel mogelijk hare nog overig zijnde krachten te sparen en geen gevaar te loopen dat zij, andermaal door haren vernielenden vijand overvallen, geheel zoude moeten bezwijken. Onzeker nog werwaards hare eerste schreden te zetten, tracht zij door flauwe proeven zich eerst als het ware te verzekeren, dat de hinderpalen, die haar gelegd waren, opgeheven zijn. — Zij herhaalt deze proeven telken reize en voegt er nieuwe bij om zich in deze overtuiging te bevestigen. Zij

(*) Zie Tabellarisch Overzicht, Tab. III.

wordt stouter en stouter bij het gelukkig slagen harer pogingen en geeft eindelijk door het terugkeeren en ongestoord voortduren der hoogstnoodzakelijke verrigtingen hare behaalde overwinning te kennen. — Ik zeg, » zij tracht door *proeven* zich van de zekerheid te overtuigen, dat de hinderpalen uit den weg zijn geruimd; — en kunnen wij ook wel anders die uiteenloopende teekenen noemen, die als voorboden van het terugkeerend leven zich voordoen? Bij dezen toch doen zij zich uit flauwe bewegingen in onderscheidene deelen van het ligchaam kennen; bij genen uit de terugkeerende warmte en bij anderen uit eene gebrekkige en afgebrokene ademhaling; — en in het algemeen zijn deze eerste verschijnselen zoo zeer uiteenlopend en bij de onderscheidene voorwerpen zoo verschillend, dat men naauwelijks eenig bepaald deel of werktuig zoude kunnen aantoonen, waar het levensbeginsel bij voorkeur het langst mede verbonden scheen te blijven, of waarin het terugkeerend leven zich het eerst weder openbaarde. Onderscheidene proeven leeren wel is waar, dat in het algemeen de verschijnselen van het *dierlijk* leven spoediger uitgedoofd worden en langzamer terugkeeren dan die van het *organisch* of *plantaardig* leven, — en in het bijzonder het darmkanaal boven alle andere werktuigen het levensbeginsel het langst vasthoudt; maar hoe vele teekenen leert ons de ondervinding niet kennen, waardoor wij bij drenkelingen niet onbepaald ons zegel daaraan kunnen hechten. — Het is dit verschil in de eerste levensteekenen, dat bij de behandeling van drenkelingen de grootste opmerkzaam-

heid vereischt en tevens de oorzaak bevat van de moeilijkheid om eene duidelijke opvolging derzelven te kunnen aanwijzen.

Menigmalen kwam mij bij het nagaan dier verschijnselen de vraag voor, in welke werktuigen boven anderen de eerste levensteekenen zich voordeden, in die namelijk welke men in het algemeen tot het plantaardig leven, dan wel in dezulken, die men tot het dierlijk leven terug brengt. Moeijelijk laat zich hieromtrent eene beslissende uitspraak doen, daar men nu eens den terugkeerenden omloop van vochten, dan weder de zamentrekking der aan den wil onderworpen organen als de eerste waarneembare levensteekenen opmerkte. En hieruit volgde dan ook dat, waar eene meerdere bewegelijkheid en eene geringe beweging der oogleden, het sluiten of openen van beide of van een der oogen, het gevoelig worden en het zamentrekken der pupillen door een aangebragt sterk licht, enz. zich deden opmerken, men vergeefs naar andere teekenen zocht, die bij andere drenkelingen zich openbaarden en menigmalen in het ontstaan van eene pijnlijke trek of stuipachtige beweging der aangezichtsspieren bestonden of in het sluiten van den *paralytisch* neerhangenden onderkaak of in het oplossen van den mondklem of in het veranderen der tegennatuurlijke kleur, die het aangezicht bedekt had, of in het terugkeeren van pols of ademhaling, enz. Somwijlen zag men eene hoeveelheid verschillend gekleurd schuim den mond en neus uitgedreven, of, waar hetzelfde reeds aanwezig was, ligt bewogen worden en gestadig toenemen;

somwijlen ook uit den meer of minder gesloten mond onwillekeurig zich water ontlasten, dat nu eens zuiver, dan weder met bloed en slijm vermengd was. Verschillend en naauwelijks op te noemen zijn alle die teekenen, die men in onderscheidene gevallen alléén in het aangezicht reeds waarnam; — maar ook niet minder uiteen loopend de zulken, welke men uitwendig aan het ligchaam bespeurde. Nu eens werden de stramme ledematen buigzamer en het terugkeerend spiervermogen deed zich kennen door de beweging der teenen of vingers, of door de ongeregelde zamentrekking van een der ledematen; — dan weder zag men de borst of buikspieren zich het eerst bewegen, het slikvermogen bij tusschenpozen terugkeeren of de anus zich sluiten, enz.

Maar niet alleen merkte men de grootste verscheidenheid in deze uiterlijke teekenen op; zij deed zich ook voor in de inwendig gelegene werktuigen. Hart- en polsslag, hoe onregelmatig en hoe gering ook, deed zich voelen; de daarmede in verband staande omloop van bloed keerde terug en openbaarde zich door het eerst langzaam, naderhand sneller uitvloeijen van het bloed, hetzij uit de geopende ader, hetzij uit de wondjes der aangelegde bloedzuigers. De hiervan afhangende dierlijke warmte keerde terug en openbaarde zich nu eens gelijkmatig over het geheele ligchaam, dan weder het eerst aan den tronc of ook wel aan de voeten. Vreemd verschijnsel voorwaar! hetwelk men gewis niet in die deelen zoude verwacht hebben, die het meest afgelegen waren van het middenpunt des bloedsomloops, het hart. Dan

eens werd men de eerste werking der longen gewaar door het uitdrijven van schuim uit neus en mond of door een piepend, reutelend, roghelend of suizend geluid in de keel, hetwelk weldra in zuchten, snikken en eindelijk bij bejaarden in een duidelijk steenen of bij kinderen in een luid geschrei overging. Dan weder zag men de zamentrekkingskracht van maag, ingewanden of blaas terug keeren door de plaats hebbende rommelingen, braking of ontlasting van schuim, slijm of water, of van den *uterus* in het ontstaan der *menstruatie* in eenen hevigen graad; of bespeurde zelfs het *eerste* levensteeken bij de vrucht waarvan ons eene hoogzwangere vrouw eenmaal het voorbeeld opleverde.

Ziedaar dan de eerste teekenen, die men hetzij afzonderlijk hetzij in verband met elkaar bij de behandeling van bijna 2500 drenkelingen heeft waargenomen. Men zij evenwel niet te voorbarig in het gelooven dat, waar een of meer derzelve zich voordoen, de ongelukkige zeker tot het leven teruggebragt zal worden. Zoo menigmaal hebben zij deze streeklende hoop verijdeld en door de uitkomst hunne bedriegelijkheid bewezen (*). Er wordt nog zoo veel vereischt om eene grondige hoop te kunnen koesteren; en ook dan, wanneer het gewigtig doel bereikt schijnt te zijn, vraagt nog menigmaal de warme menschen-vriend „welke is thans de oorzaak van dien plotselijken en onverwachten dood?” Zal dan deze flauwe straal van hoop in helderheid en gloed toenemen,

(*) Zie Tabellarisch Overzicht, Tab. III.

dan moeten niet alleen deze teekenen blijven voortduren en in kracht aanwinnen, maar telkens meer anderen zich bij dezelve voegen. Niet slechts moet de beweging van alle deelen toenemen en zoo wel regelmatig als natuurlijk plaats hebben, — niet slechts moeten in één woord alle verschijnselen, die van den natuurlijken staat afwijken, geheel verdwijnen, maar vooral ook moeten eene geregelde en ruime ademhaling en een ongestoorde bloedsomloop de opgeheven werking van het geheele *organismus* herstellen en blijven onderhouden. Dan zien wij, na het verschijnen dezer eerste levensteekenen, weldra alle bewegingen zich duidelijker voordoen, de werking der ingewanden toenemen en de natuur meer en meer alle krachten inspannen om zich van hare overwinning te verzekeren. Dan is het, dat de krampachtige en afgebrokene ademhaling in eene regelmatige, langzamerhand meer en meer stijgende uit- en inademing overgaat; de onregelmatige hartkloppingen zich gelijkmatig opvolgen en de diepe, kleine, tusschenpuzzende of krampachtige pols zich duidelijker laat voelen, in breedte toeneemt, geregeld en voller, ja! zelfs hard en gespannen wordt. Dan keert langzamerhand het slikvermogen terug en openbaart zich eene, gelijkelijk over het geheele ligchaam verspreide warmte, die aan alle deelen de onmisbare veerkracht teruggeeft en bij meest alle drenkelingen in een zacht zweet overgaat, ten teken dat ook de werking der huid hersteld is. Het is dan eindelijk, dat een zachte en verkwikkende slaap van de rust getuigt, die de natuur thans geniet tot herstelling

van alle hare krachten, die zij tot behoud van haar dierbaarst kleinood had uitgeput. —

Denk echter niet, dat alle gevallen, die met eenen gunstigen afloop bekroond werden, door eene zoodanig regelmatige opvolging van verschijnselen werden gekenmerkt. De meesten bewijzen het tegenovergestelde en bij de meesten openbaarden zich gedurende de behandeling onderscheidene teekenen, die of alle hoop op herstel ten eenenmale weder deden verflaauwen of nieuw opkomende zwarigheden en gevaren aankondigden (*). Zoo toch zag men dan somwijlen de warmte weder verdwijnen en een koud zweet het ligchaam bedekken; zoo keerde dan de reeds opgehevene mondklem plotseling terug of de ruime ademhaling werd moeilijk, afgebroken en rogchelend; de ruime en regelmatige pols werd weder zamengetrokken en tusschenpoozend, of plotseling ontstaande flauwte en benaauwdheid verzekerden ons, dat het levensbeginsel in het voortbrengen zijner natuurlijke verschijnselen weder verhinderd was geworden. Andermaal ontstonden knersing der tanden, stui-
pen, *epileptische* toevallen, *opisthotonos*, krampachtige toesluiting van den *sphincter ani* en andere teekenen meer, die de tegennatuurlijke werking der spieren aantoonen. Dan weder bloedspuwing of bloedvloeijing bij zwangeren (zie n°. 2384) uit den uterus; — of de schijnbare goede slaap ging in wezenlijke slaapzucht over, die met een opgezet gelaat en gezwollen hals, met eene diepe snorkende ademha-

(*) Zie Tabellarisch Overzicht, Tab. IV.

ling en vollen gespannen pols alle de teekenen opleverde eener onheilspellende *apoplexia*. Deze en honderd andere verschijnselen van meer of minder belang bewijzen dan genoegzaam, dat de natuur nog niet in hare regten getreden is en men met de grootste zorgvuldigheid die middelen moet aanwenden, die op zoodanig oogenblik het meest gepast geoordeeld worden. Dan toch en dan alleen, wanneer alle deze verschijnselen gelukkig zijn opgeheven en het geheele ligchaam tot die weldadige rust terug keert, waarvan wij zoo even melding maakten, durft men zich met eenen, zoo vurig gewenschten uitslag vleijen. Doch wie voorspelt en verzekert ons, dat ook dan nog de ongelukkige veilig in de haven van zijn behoud zal aanlanden, wanneer wij kunnen aantoonen, dat opvolgende koorts met of zonder stuipen, hevige pijn in de zijde of op de borst, bloedspuwing, *apoplexia*, enz. zoo dikwerf de grootste moeilijkheden opleveren en hem nog menigmaal in het gezigt dier haven doen schipbreuk lijden en vergaan. (*) Treurig en ontmoedigend is zulk een uiteinde! Wij staren met weemoed het lijk dan aan, en vragen wellicht in die eerste oogenblikken van aandoening »waartoe nu alle die zorgen en moeite?» Straks evenwel worden wij overtuigd, dat de uitkomst voor ons verborgen was; dat wij niet mogen vragen naar het *waarom*, maar dat pligt ons voorschreef, het leven van onzen natuurgenoot te helpen redden. Dan krijgen wij de verzekering van de broosheid van ons

(*) Zie Tabellarisch Overzicht, Tab. IV.

bestaan en eindigen met de vraag: » Heb ik wel alles gedaan wat deze verpligting mij oplegde en hebben schoonschijnende teekenen mij in de behandeling niet doen verflaauwen of nalatig zijn? » Gelukkig hij, die in de zelfvoldoening het geruststellend antwoord en tevens zijne belooning mag vinden! Ten einde deze geruststelling te erlangen is het volstrekt noodzakelijk bekend te zijn zoo wel met de behandeling als de teekenen, die de ondervinding ons als goed of onheilspellend heeft leeren kennen, en die, behalve vele algemeen bekende, uit de nevensgaande tabellen opgezameld, in de volgende bestaan:

Gunstig.

Natuurlijke toestand van den buik en de borst.

Wanneer bij het aankloppen der borstholte zich een helder geluid of klank doet opmerken, ten blijke dat de longen met eene veerkrachtige of luchtvormige vloeistof opgevuld zijn.

Wanneer zich, in plaats van water, een dun witachtig schuim in geringe hoeveelheid uit den mond ontlast.

Ongunstig.

Opgezetheid en aanhoudende zwelling van den buik, ingevallen toestand van de borst.

Wanneer bij het aankloppen der borstholte zich een dof geluid doet opmerken, waaruit men menigmalen tot de ophooping van water of taaije schuim in de longen kan besluiten.

Wanneer zich veel water of bloedige, taaije schuim, slijm of enkel bloed uit den mond ontlast.

Aanwezige of terugkeerende natuurlijke kleur van het gelaat.

Zachte regelmatige en breede pols.

Meer en meer toenevende ruime en diepe ademhaling.

Terugkeerende algemeene warmte, menigmaal gepaard met een weldadig warm zweet.

Natuurlijke en gemakkelijke bewegingen.

Ruime urinloozing.

Wanneer de kleur reeds tegennatuurlijk is of donker rood, blaauw, paarsch of zwart wordt.

Tusschenpoozende pols of wanneer hij regelmatig geweest zijnde tusschenpoozend, klein, zamgetrokken, vol, hard of gespannen wordt.

Benaauwde, afgebrokene, snorkende ademhaling; somwijlen gepaard met pijn in de zijde of met de teekenen van *apoplexia*, *haemoptoë* enz.

Terugkeerende koude hetzij algemeen, hetzij plaatselijk, hetzij uitwendig, hetzij inwendig; koud zweet.

Stuipen, krampachtige zamentrekkingen zoo wel der ledematen als van den *sphincter ani* en blaas; mondklem.

Geene urinloozing; of braking of ontlasting of ruim zweet, die dezelve vervangt.

Somwijlen eene niet te hevige koorts, die met een warm uitbrekend zweet gepaard gaat en gevolgd wordt door eenen ontspannen pols en een algemeen gevoel van welbehagen.

Geruste natuurlijke slaap, ten gevolge waarvan zich de lijder verkwikt gevoelt, het vrije gebruik van alle zintuigen en het volle bewustzijn heeft teruggekregen.

enz.

Hevige koorts zonder opvolgend zweet of ontspannen pols of gevoel van welbehagen; gepaard met ijelhoofdigheid, stuipen, *haemoptoë*, enz.

Diepe, tegennatuurlijke niet verkwikkende slaap, waaruit de lijder bewusteloos ontwaakt met teekenen die op zich zelve reeds de grootste behoedzaamheid vereischen.

enz.

Met eene ontelbare menigte van teekenen zoude ik deze opgave nog kunnen vermeerderen, maar veronderstel, dat de overigen of te wel bekend zijn, of uit den toestand zelve voortvloeijen. Het zij derhalven genoeg de opgenoemde verschijnselen als een kort uittreksel uit de voorgekomene gevallen voorgedragen te hebben en zal mij alleen nog bepalen tot eenige aanmerkingen of waarnemingen, waartoe deze gevallen aanleiding gegeven hebben.

Vergelijking van den drenkeling met den eerstgeborenen.

Niet zonder eenigen grond zoude men het terugkeeren van den drenkeling tot het leven met de geboorte der vrucht kunnen vergelijken, daar (met inachtneming van eenige verscheidenheden, uit den leven-

den toestand der vrucht en den bijna levenloozen des schijndooden voortspruitende) de opvolging der zich openbarende verschijnselen zich zoodanig voordoet, dat de natuur bepaalde regels schijnt te erkennen in de verdere ontwikkeling der eerstgenoemden en in het terugbrengen tot den vorigen toestand der laatstgemelden. Opmerkelijk toch zijn de verschijnselen, waaruit wij bij de geboorte der vrucht het leven zich krachtiger zien openbaren. Het dierlijk gevoel ontwaakt en door hetzelfde worden de prikkels waargenomen, die op het organisme worden aangebragt. Beweging is het eerste verschijnsel. Zij is het gevolg van het opgewekt dierlijk gevoel in den ruimen zin des woords, hetwelk voor de geboorte of nog niet, of slechts flauw aanwezig schijnt te zijn, maar ná de geboorte krachtig opgewekt wordt door de dampkringslucht, die als nieuwe en hevige prikkel het teedere organisme en vooral het hersengestel, door middel van het bloed, aandoet. De zamentrekking, de krampachtige terugwerking van bijna alle deelen is het gevolg van dezen onverwachts aangebragten prikkel, en geeft zich te kennen niet alleen door de snel elkaar opvolgende en onregelmatige bewegingen der ledematen, maar ook door de werking der borst- en buikspieren en longen, waardoor de ademhaling, een aanvang genomen hebbende, zich door een luid geschrei te kennen geeft. Weldra gewent het geheele organisme aan dezen prikkel. Slechts nu en dan doen zich die korte krampachtige zamentrekkingen nog kennen, maar eindelijk stelt een geruste slaap het kind in het volle

genot van die middelen, die de natuur tot onderhoud gedurende zijn gansche leven bestemd heeft. —

Ten gevolge der behoorlijke werking der longen wordt nu ook de bloedsomloop geregeld en geschiedt weldra zoodanig als hij gedurende het overig leven moet plaats hebben. De voorheen in den staat van rust zich bevindende longen worden door de inademing uitgezet. Zij nemen het met koolstof bezwan-gerde bloed op; hetwelk nu, door de verbinding met de zuur-stof der dampkringslucht een nieuw leven be-komen hebbende, geschikt is hart en slagaderen te prikkelen, tot tegenwerking aan te zetten, hen noopt zich zamen te trekken en alzoo deszelfs omloop te bewerkstelligen.

Deze twee levensverrigtingen (voorzeker de voor-naamsten van allen voor de dierlijke huishouding) een-maal tot stand gebragt zijnde, wordt weldra de wer-king van andere werktuigen opgewekt. Het pas ge-boren wicht vereischt meer dan de dampkringslucht tot onderhoud van het leven. Het moet gevoed wor-den en spijsen opnemen. De maag en ingewanden zijn tot de bereiding daarvan aangewezen; doch voor en aleer zij aan dit doel kunnen beantwoorden, moeten zij bevrijd worden van overtollige en thans schadelij-ke stoffen, die zich voor de geboorte in dezelve verzameld hebben. Door denzelfden prikkel in wer-king gebragt, trekken zij zich zamen; er volgt ontlas-ting van eene zwarte stof, (*meconium*) en de maag en ingewanden, behoorlijk gezuiverd, doen het gevoel van honger ontwaken. Alleen nog door deze dierlij-ke behoefte geleid, vat het wicht gretig de volle moe-

derborst en sluimert verzadigd in, tot dat deze zelfde behoefte zich op nieuw laat gevoelen.

Gedurende eenen geruimen tijd schijnt nu de Natuur niets anders dan de voeding en opkweeking van het teedere plantje te bedoelen. Ademhaling en spijsverteering, ziedaar de eenige verschijnselen, die wij in dien vroegen leeftijd waarnemen en die de kring van zijn bestaan, het doel van zijn leven, uitmaken. Onbewust met zijne volgende bestemming en onkundig van de hem omringende wereld leeft het nog slechts voor zich zelven alleen, geeft slechts gehoor aan de dringendste behoeften des levens en brengt zijn overig leven in eenen gerusten slaap door.

Weldra is aan deze meest dringende behoefte voldaan. Het kind moet niet meer een bloot plantaardig leven leiden, maar als dierlijk wezen zich met de omringende Natuur bekend maken en daartoe als het ware opgeleid worden. De langzamerhand ontwaakende reuk bevestigt den smaak en de keuze van het voedsel; het oog, voorheen altijd door den slaap geloken, opent zich — wordt gevoelig voor het licht — volgt eerst de glansrijke en schitterende beelden — en leert eindelijk de omringende voorwerpen onderscheiden. Het gehoor eindelijk, de leidsman en steun van het gezigt, ontwaakt — schelle geluiden treffen eerst het oor — langzamerhand wordt hetzelfde geoefend — neemt zachtere klanken op en leert eindelijk de moederstem onderscheiden, die het kind, bij gebrek nog aan spraakvermogen, met eenen onschuldigen lach beantwoordt.

Aldus voorbereid en met zulke wapenen voorzien moet het opgeleid worden om eenmaal als wereldburger, als redelijk en verstandig wezen, in één woord, als mensch, aan alle zijne verpligtingen te kunnen voldoen. Zijn vorig, alléén zintuigelijk leven wordt als het ware veredeld. Met de langzamerhand zich ontwikkelende zintuigen ontwaken de geestvermogens en het kenvermogen doet hem zijne moeder boven allen onderscheiden en aanhangen. Dit perst hem een traantje uit de oogen, wanneer de liefkozende vader hem in de armen sluit en doet hem steeds naar haar omzien, aan wie het gewijzigd dierlijk instinct hem gestadig herinnert leven en geluk verschuldigd te zijn. Het kenvermogen neemt toe. Hij leert allen, die hem wel willen en wel doen, onderscheiden; wendt het gelaat af van hen, die hij nog niet door ondervinding kent, en legt zijnen afkeer door een luid geschrei aan den dag. De herinnering aan alles, wat de ondervinding hem leerde, doet hem het liefelijke en streelende onderscheiden van het smertelijke en onaangename. Hij tracht het eerste te genieten; het laatste te ontwijken, en geeft zijnen *wil* te kennen door luide, doch niet verstaanbare klanken. De behoefte om dezen wil uit te drukken doet hem bepaalde klanken zoeken. Navolging en oefening doen hem die klanken vormen en, eerst in gebrekkige daarna in duidelijke woorden, zijne verlangens of zijne klachten uitdrukken. Het kind spreekt en is *Mensch*.

Ziedaar de voornaamste en meest in het ooglopende verschijnselen, die zich van de geboorte af tot de

menschwording openbaren. Aldus werden zij door de Natuur wijselijk bepaald; hunne opvolging is, met uitzondering van zeer geringe wijzigingen, altijd dezelfde en staat in verband met de geheele ontwikkeling. — Vergelijken wij nu hiermede het terug keeren van den drenkeling tot het leven, dan zullen wij, over het algemeen, dezelfde verschijnselen en dezelfde opvolging waarnemen. Het verschil nogtans, dat tusschen beiden plaats heeft, ligt vooreerst in het korter tijdsverloop, waarin zij zich bij den drenkeling voordoen, en ten anderen in de vatbaarheid van het geheele organisme. De eerstgeborene moet langzamerhand tot mensch opgeleid en opgekweekt worden. De drenkeling, in het algemeen, was reeds mensch, maar de levens-verrigtingen waren slechts tot den laagst mogelijken trap gedaald. Bij den eerstgeborenen worden, ten gevolge der hooge gevoeligheid, de voornaamste levensverrigtingen plotseling door eenen geheel nieuwen en nog ongeken den prikkel opgewekt; en dit heeft dan ook de sterk in het oogloopende verschijnselen ten gevolge. Bij den drenkeling daarentegen, wiens organisme reeds gewoon was geweest aan dien voortdurenden prikkel en waar alle verrigtingen reeds behoorlijk hadden stand gegrepen, was deze gevoeligheid of vatbaarheid tot den laagst mogelijken en aan den dood grenzenden trap gedaald. Zij was evenwel niet uitgebluscht, maar bestond nog wezenlijk en vereischte slechts de noodige prikkels om op nieuw uit hare sluimering opgewekt te worden. Van daar dan, dat bij het meer of minder spoedig terug keeren dezer gevoeligheid in een

of meer werktuigen, zich dan ook in grooter of kleiner mate onderscheidene verschijnselen voordoen, wier opvolging zich zóó duidelijk niet laat nagaan als bij den eerstgeborenen. Verscheidene verrigtingen keeren soms plotseling en te gelijk terug, doordien de organen, weder opgewekt, niets meer volbrengen dan hetgeen zij gewoon waren; — en van hier dan ook somwijlen die geheele plotselijke terugkeering (*) tot den vorigen toestand, die wij menigmaal bij drenkelingen waarnamen. Wanneer wij nogtans de verschijnselen bij het terug keeren des levens bij drenkelingen in het algemeen nagaan, zullen wij gronden genoeg aantreffen om onze gemaakte vergelijking te staven.

Geen enkel teeken doet zich bij den schijndooden drenkeling op, waaruit wij tot het bestaan van de nog sluimerende levensvonk zouden kunnen besluiten. Alle verrigtingen hebben opgehouden. Het gevoel is uitgedoofd en alles schijnt de blijken van zijnen dood voor oogen te stellen. Door gepaste middelen wordt nu de gevoeligheid opgewekt. Deze, tot eene zekere hoogte gestegen, hergeeft aan alle deelen de vatbaarheid om de aangebragte prikkels te kunnen opnemen en op dezelve terug te werken. Beweging is alsdan het eerste verschijnsel, waaruit wij het terugkeerend leven opmerken, en deze openbaart zich hetzij door geringe naauw merkbare bewegingen der teenen en vingers, of ook door in het ooglopende zamentrekkingen der ledematen. Somwijlen geeft zij

(*) Zie No. 1662. 2436.

zich door ligte trekkingen der aangezigts-spiereu en oogleden; somwijlen daarentegen door die der borst of buikspieren te kennen. Welke van deze opgenoemde of andere deelen ook het eerst in beweging gebragt mogen worden, dragen zij allen de kenmerken van den invloed der prikkels, waarvoor zij als het ware ongevoelig waren geworden. Van daar dan die korte stuipachtige trillende en ongeregelde (zie No. 2418 2439.) zamentrekkingen, die somwijlen zoo spoedig zich opvolgen, dat men ter naauwernood het oogenblik, waarop zij ophouden, kan waarnemen, en waardoor zij in eene voortdurende krampachtige zamentrekking ontaarden, waarvan ons de mondklem, de opisthotonos, enz. de voorbeelden opleveren. Of deze zamentrekkingen het gevolg zijn van de opgewekte gevoeligheid van de geheele oppervlakte des ligchaams en bijzonder van de huid, die den prikkel der dampkringslucht opneemt, en aan de onderliggende spieren mededeelt, — dan wel of zij het gevolg zijn van de nog naauwelijks merkbare ademhaling, waardoor het bloed, met zuurstof bezwangerd, naar de spieren wordt toegevoerd en hen door dezen nieuwen prikkel tot zamentrekkingen noopt, — of alleen van de weder opgewekte gevoeligheid der zenuwen, durven wij niet met zekerheid bepalen. Het is nogtans opmerkelijk, dat dan meer of minder spoedig daarop zich de verschijnselen openbaren der terug keerende ademhaling en bloedsomloop. — Een zacht roghelend, reutelend of suizend geluid doet zich in de keel ontwaren. Het schuim, dat neus en mond bedekte, wordt meer en meer uitgedreven en

ontlast zich onder de gedaante van grootere of kleinere zamenhangende bellen. Somwijlen ontlast zich eene meerdere of mindere hoeveelheid water of slijm uit neus en mond, in welk geval dan meestentijds het bovengenoemd geluid niet wordt waargenomen. Dit reutelend geluid neemt langzamerhand toe, wordt meer en meer hoorbaar en gaat eindelijk in eene diepe zucht of sterke uitademing over, waardoor de ongelukkigen somwijlen plotseling tot zich zelve terugkeeren. Deze uitademing, die het bewijs oplevert van de teruggekeerde natuurlijke werking der longen, wordt in zoodanig geval opgevolgd door eene ruime en diepe inademing of wel door een luid snikken, hetwelk niets anders is dan eene korte krampachtige inademing, die de gevoeligheid en onregelmatige werking der longen aanduidt, waardoor zij den vrijen toegang der prikkelende dampkringslucht trachten te verhinderen. Eindelijk wordt ook deze inademing regelmatig en een steenend of kreunend geluid bij bejaarden, of een luid geschrei bij kinderen getuigt van het terug gekeerde dierlijk gevoel. In meest alle gevallen schijnt nogtans eene meer of minder zichtbare of hoorbare *uitademing* de eerste *inademing* voor af te gaan; waaruit men dan niet alleen de terugkeerende gevoeligheid en zamentrekking der longen mag opmaken, maar ook de noodzakelijkheid om deze organen eerst te bevrijden van schadelijke stoffen, voordat zij geschikt kunnen zijn om het bloed met de noodige zuurstof te verbinden.

Het is dan ook uit het naauwe verband, hetwelk tusschen de ademhaling en den bloedsomloop plaats

heeft, dat men de eerste beweging der slagaderen en het hart waarneemt. Somwijlen wel is waar openbaart zich deze werking vroeger dan de verschijnselen der ademhaling, maar zoude men daaruit mogen besluiten, dat de zamentrekking van hart en slagaderen ook zonder inademing bij den eens geademd hebbenden mensch kan plaats hebben en voortduren? Uit hetgeen wij omtrent de ademhaling reeds hebben opgeteekend is het tegenovergestelde genoegzaam af te leiden, en wij gelooven dat in deze bijzondere gevallen de ademhaling dan nog zoo zacht en gering is, dat zij zich aan de grootste oplettendheid onttrekt. Uit deze flauwe en in den beginne nog onregelmatige inademing volgt, dat de zuurstof dan ook in geringe mate en niet naar behooren aan het dikke, met koolstof bezwangerde bloed wordt medegedeeld. Hetzelve is niet genoegzaam met dit leven-wekkend beginsel verbonden om bij voortduring het hart en de slagaderen tot tegenwerking te kunnen aanzetten; en van hier dan die kleine, diepe, naauwelijks voelbare en tusschenpoozende pols, die bij het ruimer worden der ademhaling langzamerhand zich duidelijker laat voelen, in breedte toeneemt, regelmatigiger wordt en eindelijk zich somwijlen door hardheid en gespannenheid doet onderscheiden. Het is dan, dat menigmaalen het een of ander gedeelte van het bloedvoerend *sijstema*, nog niet gewoon aan den nieuwen prikkel, zich krampachtig zamentrekt, den doortogt belet en de bloedmassa noopt zich in die deelen bijzonder op te hoopen, die boven alle anderen met vele bloedvoerende vaten voorzien zijn en waaraan die ophoo-

ping van bloed is toe te schrijven naar het hoofd of de borst, die in het eene geval aanleiding geeft tot *apoplexia*, in het andere tot pijn in de borst, belemmerde ademhaling, bloedspuwing, *pleuritis*, enz.

Meer of minder spoedig na het verschijnen dezer eerste levensteekenen, waarmede de terugkeerende warmte in verband staat, doet zich nu weldra ook de werking van andere organen en bijzonder van die, welke tot de spijsverteering geschikt zijn, onderscheiden. Benaauwdheid, walging en poging tot braken getuigen van de terugkeerende gevoeligheid der maag, die zich van nadeelige of overtollige stoffen poogt te ontlasten, maar het vermogen daartoe nog ontbreekt; terwijl in sommige gevallen deze voorboden bijna plotselijk worden opgevolgd door braking en eene ruime ontlasting, meestentijds eerst van drekstoffen en naderhand in sommige gevallen van water. Deze terugkeerende werking evenwel bepaalt zich niet alleen tot de maag en ingewanden, maar strekt zich ook uit tot andere sijstemata, zoo als: het *sijstema uropoieticum*, de huid en in sommige gevallen tot den *uterus*. Van hier dan die groote hoeveelheid klare, heldere urin, die somwijlen op één oogenblik ontlast wordt; van hier dat uitbrekend zweet en die bloedvloeijing, die zich hetzij door *menstruatie*, hetzij door vloeijing, bij zwangeren, openbaart. De maag en ingewanden, door deze ontlasting gezuiverd, zijn dan nu in staat gebragt hunne natuurlijke verrigtingen weder te kunnen volbrengen. — Het naauwe verband tusschen dezen en den slokdarm en keel doet weldra de krampachtige aandoening in deze deelen

ophouden; het gevoel van toesnoering verdwijnt langzamerhand en vroeger of later keert het slikvermogen terug.

Hoewel nu de voornaamste verrigtingen weder zoo ver hersteld zijn, dat het leven kan onderhouden worden, is de drenkeling nogtans niet tot dien toestand terug gekeerd, die hem met de omringende wereld bekend maakt. De hersenen, het middelpunt van het dierlijk leven, verkeeren nog in eenen werkellozen toestand en de meeste zintuigen eveneens blijven daardoor nog in eenen staat van werkeloosheid of ongevoeligheid. Langzamerhand echter ontwaakt de smaak. De tong en het verhemelte worden aangedaan door de aangebragte prikkelende middelen en hebben het doorslikken derzelven ten gevolge. De beweging van het hoofd en de veranderingen in de ademhaling getuigen van de terugkeerende reuk of gevoeligheid der reukzenuwen, die door prikkelende middelen wordt opgewekt. De oogen openen zich, — verspreiden meerder glans, — worden eerst als verwilderd door de oogkassen omgedreven en vestigen zich eindelijk op een bepaald voorwerp. Alles duidt evenwel aan, dat de beelden als verward tot de ziel worden overgebracht. Zij blijven strak op hetzelfde voorwerp gericht even als of zij door inspanning en langdurigheid van tijd het gemis van gevoeligheid en helderheid van voorstelling pogen te vergoeden; en keeren niet eerder tot hunne natuurlijke werking terug, voordat ook het zintuig des gehoores, eerst verward de schelle geluiden en naderhand meer bepaald de verschillende klanken in staat is te on-

derscheiden. Het is dan, na het meer of minder spoedig terug keeren van dit zintuig, dat de drenkeling als het ware uit eenen diepen slaap wordt opgewekt; — dat de bewusteloosheid en onverschilligheid omtrent alles ophoudt; — dat hij meer en meer bekend wordt met al wat hem omringt en de geestvermogens weder ontwaken. Het kenvermogen keert terug; hij onderscheidt eerst de bij hem meest bekenden en ziet naderhand met belangstelling ook naar diegenen om, die zijne legerstede omgeven. Hij geeft eerst door afgebrokene, dikwijls onverstaanbare klanken of woorden zijn verlangen of verwarde gedachten te kennen; doet moeite zijne denkbeelden te rangschikken en dezelve duidelijk uit te brengen; en vraagt eindelijk, na vele vruchteloze pogingen, met eene zachte stem: »waartoe dit alles heeft gestrekt of wat met hem is voorgevallen.” Opmerkelijk is het, dat het denkvermogen somwijlen zeer laat terugkeert en de meesten zich niets sedert hunnen val in het water kunnen herinneren. De Natuur schijnt daardoor als het ware den aanslag te willen vergeten, die met zoo veel geweld tot hare vernieling gesmeed was. —

Deze opvolging van verschijnselen, die nu eens meer geregeld zich voordoet, dan weder zoo onregelmatig en zoo spoedig plaats grijpt, dat de Natuur zich schijnt te overhaasten om het leven terug te geven, strekke dan ook tot grondslag voor het aanbrengen van onderscheidene middelen, en brengt ons van zelve tot het nagaan der meest geschikte en door de ondervinding bevestigde behandeling. —

Behandeling. ()*

Onnoodig zal het zijn ons lang op te houden bij de raadgeving om den drenkeling voorzigtig, zonder hem veel te schudden en met het om hoog gehouden hoofd en bovenlijf, zoo spoedig mogelijk in een vertrek te brengen, hetwelk naar omstandigheden behoorlijk kan verwarmd worden; hem aldaar van de natte kleederen te ontdoen, het ligchaam en vooral den neus, den mond en de ooren van onreinheden, door middel van warm water, te zuiveren, en hem zoodanig neder te leggen, dat het hoofd en bovenlijf niet alleen hooger geplaatst zijn dan de beenen, maar ook op de eene of andere (bij voorkeur evenwel op de regter-) zijde gekeerd, ten einde alle middelen gemakkelijk te kunnen aanbrengen en het ontlasten van water, schuim, enz. uit neus en mond te bevorderen. De noodzakelijkheid toch van alle deze voorbereidende maatregelen is zoo duidelijk, dat zij ook den meest onkundigen in het oog valt en hem alles, daartoe noodig, van zelf in het werk doet stellen. Eene nadere overweging vereischen dus die middelen, die, door de ondervinding beproefd en in de hiernevensgaande tabellen opgenomen, meer bepaald als red- hulp- of geneesmiddelen voorkomen. —

(*) Men bedriegt zich, zoo men hier eene *volledige geneeskundige* behandeling van drenkelingen verwacht. Het doel, hetwelk ik mij voorgesteld heb, bestaat alleen in eene handleiding of aanwijzing te geven van die middelen, die, uit de hiernevensgaande tabellen alléén opgenomen, door de ondervinding beproefd werden en waarvan sommigen mij voorgekomen zijn eene meer naauwkeurige beschrijving te behoeven. —

Uit het voorgaande blijkt genoegzaam , dat de ademhaling en bloedsomloop tot het leven volstrekt noodzakelijk zijn. Overal derhalve waar deze verrigtingen onderdrukt zijn , is het eerste en voornaamste doel dezelven te herstellen en weder geregeld te doen plaats hebben. Dit doel kan niet bereikt worden , zoolang de onderscheidene deelen en werktuigen des ligchaams niet de behoorlijke zachtheid , beweeglijkheid , gevoeligheid en veerkracht bezitten om de prikkels te kunnen opnemen en op dezen terug te werken. Niets is tot de herstelling daarvan zoo geschikt als de warmte , die aan alle deelen de vereischt wordende lenigheid terug geeft en tevens eenen zoo vermogenden invloed heeft op de gevoeligheid. Zij ontspant alle deelen , opent de poren der huid , verwijdert de vaten , maakt de dik gewordene vloeistoffen weder vloeibaar en legt alzoo den grondslag tot de herstelling van den bloedsomloop en de ademhaling. Van hier dan , dat het aanbrengen van eene eerst matige , langzamerhand vermeerderde en tot eenen behoorlijken graad gebragte warmte een der eerste vereischten is , waaraan , na de voorbereidende maatregelen , moet voldaan worden. Het is voornamelijk door het aanbrengen daarvan aan die deelen en organen , waarvan beide de gewigtigste verrigtingen afhangen , dat men het spoedigst en het zekerst dit doel moet trachten te bereiken ; en daarom van zoo veel aanbelang om alle plaatsen , waar zich groote slagaderlijke stammen bevinden , boven alle anderen te verwarmen en te koesteren. Van hier dan , dat niet alleen het hoofd , de borst en buik , maar ook de oksels , de liesschen , de

kniewaden en de binnenzijde der armen en beenen bij voorkeur moeten verwarmd worden. Daartoe zette men den drenkeling eene warme slaapmuts op het hoofd; wikkele hem in verwarmde wollen dekens, legge hem in een verwarmd bed en plaatse langs de zijden van het ligchaam niet alleen kruiken of kannen, die met heet water gevuld en in wollen doeken gewikkeld zijn, maar legge ook tevens gewarmde doeken in de oksels, de liesschen, de kniewaden en op den hartkuil. Ook heeft zelfs het bedekken van het ligchaam met heet zout en zand (Zie n°. 1626) met mest, enz. aan de verwachting beantwoord. — Overal waar het aanbrengen van het een en ander kan plaats hebben, geschiede zulks zoo spoedig mogelijk; en waar de omstandigheden zulks mogten beletten, trachte men dit hoofddoel toch altijd op eene andere wijze te bereiken. Daartoe plaatse men den ongelukkigen, bij zacht warm weder, in den zonneschijn, trekke hem de warme kleederen van een der mensche-lievende omstanders aan, of trachte op honderd andere wijzen, die de omstandigheden en het gezond verstand aangeven, aan deze vereischten te voldoen. Aan het hoofd evenwel van alle deze middelen schijnt vooral de dierlijke warmte geplaatst te moeten worden. Deze toch heeft niet alleen dat voorregt, dat de warmtegraad geregeld wordt aangebragt, door onvoorzigtigheid of anderzins niet boven de natuurlijke stijgt en dus meer met de menschelijke natuur overeenkomstig kan onderhouden worden; maar zij schijnt daarenboven iets eigenaardigs in zich op te sluiten en een leven-wekkend beginsel te bevatten, hetwelk men ver-

geefs op eene kunstmatige wijze zoude trachten aan te brengen. Van hier dan het voordeel en het nut om den ongelukkigen niet alleen in dekens te wikkel-
len, waarmede paarden of koeijen gedekt zijn geweest, maar bovenal, hoe sterk *Previnaire* en anderen hier tegen zich ook mogen verzetten, het plaatsen bij een of twee ontkleede gezonde menschen, waarvan de hierbij gevoegde tabellen eene menigte voorbeelden opleveren. Het een en ander kan nogtans gelijktijdig worden in het werk gesteld en men verkrijgt daardoor het dubbele voordeel van niet alleen den warmtegraad voortdurend te kunnen onderhouden, maar is ook tevens in de gelegenheid gesteld om andere middelen tot het zelfde doeleinde gemakkelijker te kunnen aanbrengen.

Deze middelen bestaan in zachte en aanhoudende
wrijv-
gen. wrijvingen. Niets geeft de verstijfde deelen spoediger de vereischt wordende lenigheid terug; niets wekt hunne gevoeligheid en prikkelbaarheid meer op en herstelt den omloop van het met koolstof bezwangerd en daardoor traagvlietend of stilstaand bloed in de fijnste takverdeelingen, zóó spoedig als zachte, warme wrijvingen. Van hier dan, dat dezelve niet kunnen of mogen achterwege gelaten en voornamelijk ook moeten in het werk gesteld worden langs den rug, den hals, de borst, den buik en de binnenzijde der ledematen. Deze wrijvingen geschieden om dezelfde reden, als wij omtrent de warmte hebben aangemerkt, voornamelijk met de bloote warme hand of, waar zulks niet aanhoudend of genoegzaam kan plaats hebben, met warme drooge wollen doeken, die men,

om hun eene meer leven-opwekkende eigenschap te geven en naar mate de omstandigheden zulks vereischen, met warmen brandewijn of azijn, waarin gewoon keukenzout is opgelost, laat doortrekken of ook met *spir. sal. ammon.*, *spir. vin. camphor.*, *aether sulph. alc*, *linim. volat.*, enz. bevochtigt; ja zelfs is het wrijven met droog fijn gestoten keukenzout of het plaatsen in een algemeen zoutbad (voornamelijk bij kinderen zie n°. 2259) dikwijls voldoende geweest om het gewenschte doel te bereiken.

Tot dit zelfde oogmerk worden dan ook de schuier-
ringen of borstelingen aanprezen der voetsoolen en
handpalmen, ja zelfs van het gansche ligchaam, het-
zij met drooge borstels, hetzij met de bovengenoem-
de middelen bevochtigd. —

Alle deze middelen toch doelen op het terugbrengen
der gevoeligheid in de uiteinden der zenuwen en in
de fijnste takverdeelingen der vaten; — en het is
dan ook om deze reden zoo wel, als om den omloop
in de grootere slagaderlijke en aderlijke stammen te
bevorderen, dat zelfs matige en geregelde bewegin-
gen der ledematen (zie n°. 122.) en van het gansche
ligchaam, even als het geven van bilslagen (*) (zie
n°. 2041. 2278. 2301.) of het slaan tegen de voet-
soolen (**) (zie n°. 68. 1726. 2342.) niet schadelijk

(*) Zie A. DE HAEN, ratio medendi IV. 107 en 122.

(**) Een middel hetwelk reeds door den Arabischen arts TABETH BEN CORAH in de 9de eeuw gebezigd werd bij eenen schijndooden ten gevolge eener beroerte, » *quum nullum arteriarum in eo pulsum persensisse, talem ejus baculo tam diu percussi, donec pulsus rediit.*”

kunnen gerekend worden. Men veronderstelle evenwel niet, dat, waar eene zachte beweging doeltreffend is, eene hevige en schuddende beweging spoediger tot het oogmerk zoude kunnen leiden. Er zijn voorzeker verscheidene voorbeelden van drenkelingen, die zelfs met geringe teekenen van leven en hoop op herstel, door het vermoordend rollen op eenen ton, het onderst boven houden en hevig schudden van het ligchaam, of welke andere middelen ook, die onkunde en wanbegrip alleen kunnen erkennen, voor altijd zijn verloren gegaan. Men wachte zich derhalve voor alle die bewegingen, die door hunne hevigheid schadelijk worden, en late ook zelfs die geringe bovengenoemde bewegingen liever achterwege, dan dat zij, door onkundigen in het werk gesteld, tot nadeel der ongelukkigen zouden verstrekken.

Deze middelen, op zich zelve reeds zoo sterk op het geheele organisme werkende, zijn nogtans in de meeste gevallen van schijndood niet voldoende om den bloedsomloop en de ademhaling te herstellen. Men neme dan ook te gelijker tijd, of bij tusschenpozen, zijne toevlugt tot die hulpmiddelen, die de ondervinding ons als nuttig heeft leeren kennen. Hiertoe behoort vooreerst de kunstmatige ademhaling. — Door het beurtelings en zachtjes zamendrukken van borst en buik wordt de borstholte vernaauwd of verwijderd; de longen worden daardoor zamengedrukt, ontlasten zich van een grooter of kleiner gedeelte, hetzij van bedorven lucht, hetzij van schuim, enz. en worden even onwillekeurig, maar gestadig, met meer of minder versche dampkringslucht opge-

Kunstmatige
Ademhaling.

vuld, die niet alleen de gevoeligheid der longen opwekt en tot tegenwerking aanspoort, maar ook door de aangebragte zuurstof het bloed tot den omloop geschikt maakt. Deze wijze om de willekeurige ademhaling na te bootsen en te verhelpen is voorzeker boven alle andere voorgeslagenen, de eenvoudigste en natuurlijkste. Maar naardien zij in vele gevallen niet voldoende werd bevonden, heeft men getracht op eene andere wijze en wel door inblazing in korter tijdsverloop eene grootere hoeveelheid lucht tot dit zelfde einde in de longen te brengen. — Dit geschiedde door het opleggen van den mond op den mond des drenkelings, of door het inbrengen van eene messenschede, waarvan de punt was afgesneden, in een der neusgaten, of van eene elastieke sonde (de zoogenaamde elastieke buis door C. KITE uitgevonden) door de strottenspleet in de luchtpijp, en waardoor men dan, na het andere neusgat en den mond behoorlijk gesloten te hebben, zijnen adem in de longen blies. Deze schijnbaar eenvoudige en schadellooze bewerking leverde nogtans vele zwarigheden en gevaren op, zoodat ook door onkunde voorzeker bij menig een de nadeelige gevolgen daarvan zich opdeden en deze inblazing door vele geleerden verworpen werd.

Vooreerst toch zijn de omstandigheden en verschijnselen niet onverschillig, waardoor men tot het zoodanig inbrengen van lucht genoopt wordt.

Ten anderen is niet alle luchtvormige vloeistof tot dit einde geschikt.

En eindelijk zijn de gevolgen onberekenbaar van

eene dergelijke inblazing, die niet met de meeste omzigtigheid wordt in het werk gesteld.

Indien wij ons in het algemeen den uitslag en de oordeelvelling omtrent de werking van onderscheidene middelen voor den geest brengen en ons overtuigen hoe de veronderstelde middelen, door dezen met allen lof aanprezen, door anderen daarentegen voor nutteloos gehouden werden, dan voorwaar geeft deze tegenspraak ons grond genoeg om een verschil aan te nemen of van omstandigheden, waarin zij toege diend werden, of van den toestand des lijders, dien men niet genoeg gekend of geraadpleegd had. Zulks nu was het geval met vele middelen in het algemeen en is het geval bepaaldelijk met de inblazing van lucht bij drenkelingen.

Reeds voordat PLATER, CAMERARIUS, WALDSCHMIDT, LITTRE, SENAC, VAN HALLER, BOERHAVE en anderen geleerd hadden, dat de dood van drenkelingen niet aan het indringen van het water in de luchtpijp en longen, maar alleen aan de berooving van dampkringslucht moest toegeschreven worden, hield men de inblazing van lucht voor een onontbeerlijk hulpmiddel om het leven terug te brengen. FODERÉ trok haar nogtans in twijfel en LEROY overtuigde zich weldra, dat, hoewel dit middel bij den eersten oogopslag het natuurlijkste en meest gepaste scheen, hetzelve echter in vele gevallen niet met zekerheid konde aangewend worden. Het is ook niet te ontkennen, dat menigmalen bij drenkelingen een verschil plaats heeft van verschijnselen, die, als het ware, van het bijzondere karakter der verstikking en

der bijkomende omstandigheden getuigen. Waar derhalve dit verschil plaats heeft, hetwelk uit de bijzondere gesteldheid des lijders en uit bijzondere bij het ongeluk opkomende toevallen voortspruit, daar kan men ook niet denzelfden uitslag verwachten van een en hetzelfde middel. De moeilijkheid bestond dus in de juiste bepaling en kennis van den toestand des lijders en van de bijzonderheden, die plaats hadden gegrepen; en het is dan ook aan DES GRANGES, dat wij vele ophelderingen daaromtrent te danken hebben. Deze geleerde nam drie voorname gevallen aan, die bij het omkomen van drenkelingen meestal plaats hadden:

a. Wanneer de verstikking en de daaropvolgende dood veroorzaakt werd door *Syncope* of flauwte.

b. Wanneer de verstikking het gevolg was van de opgehevene verbinding der zuurstof met het bloed, maar waarbij men geen schuim in de luchtwegen ontdekte (*Asphyxia sine materie.*)

c. Wanneer de verstikking het gevolg was van den omloop van zwart of aderlijk bloed, gepaard met schuim in de luchtwegen. (*Asphyxia cum materie.*)

Eene korte ontvouwing van deze drie gevallen zal ons tot de aanwijzing brengen van het nut, hetwelk men van de luchtinblazing te wachten heeft.

Het lijdt geen twijfel, dat het vooruitzicht van den naderenden dood of van een groot gevaar menigmaal flauwte of syncope te weeg brengt, die niet

alleen uit een plotseling wegzinken van alle krachten en eene algemeene verlamming der spieren, maar ook, behalve vele andere teekenen, uit eene verdoo-
 ving van alle zintuigen, en, in den hoogsten graad, uit den stilstand der levensverrigtingen kenbaar is. Menigmalen nu geraken de ongelukkigen in dezen toestand op het oogenblik van hunne indompeling; en waaromtrent GUMMER ons een voorbeeld oplevert van eene vrouw, die, wegens kindermoord veroordeeld om verdrongen te worden, op het oogenblik, dat zij in het water geworpen werd, in flauwte viel en nogtans, na verloop van $\frac{1}{4}$ uur opgehaald, terstond weder begon adem te halen en tot zich zelve kwam. De ademhaling heeft dan geheel opgehouden; de verbinding der zuurstof met het bloed heeft geen plaats meer; het aderlijke bloed wordt niet rondgevoerd en heeft daardoor ook geene nadeelige werking op de onderscheidene organen. Het was voorzeker deze toestand, waarin zich de drenkelingen bevonden, die, volgens de geschiedenis, na een verblijf onder water van een half, ja! somtijds van een geheel uur, en langer, nogtans tot het leven terug gebracht waren, en zich van andere drenkelingen deden onderscheiden door de bleeke kleur van het gelaat en de hals, de weinige of soms geene opgezetheid dier deelen, de opene handen, de afwezigheid van schuim in den neus of mondholte (*) en de meer hel-

(*) Is uit de afwezigheid van schuim in den neus of mond wel een stellig besluit te trekken dat geen water in de longen gedrongen is, en is daarentegen uit de aanwezigheid daarvan ook

dere weerklank, die de borstholte bij het aankloppen geeft dan in die gevallen, waar de lucht uit de longen uitgedreven en hetzij door schuim hetzij door water vervangen is. Het is dan ook zeker deze toestand, die *niet* de inblazing van lucht, maar alle die middelen vereischt, die, zoo wel uit- als inwendig aangebragt, het zenuwgestel prikkelen en de gevoeligheid der organen kunnen opwekken; en waartoe de wrijvingen, het aanbrengen van warmte, het prikkelen van den neus met onderscheidene middelen, de kunstmatige ademhaling, enz. gebragt worden. —

Het tweede geval, waarvan wij melding maakten en hetwelk plaats grijpt wanneer de verstikking veroorzaakt is door den omloop van zwart of aderlijk bloed, doch waarbij geene opvulling der luchtwegen door schuim wordt waargenomen, is van het zoo even genoemde daarin onderscheiden, dat ook na het ophouden der ademhaling nog gedurende eene kortere of langere tijdsruimte de omloop van bloed heeft voortgeduurd. De meeste drenkelingen, die in zulk eenen toestand geweest waren, leverden de blijken op, dat noch de werking der willekeurige spieren, noch die der bloedvaten bij de indompeling dadelijk had opgehouden. De meestal geslotene en met gras, modder of andere voorwerpen gevulde handen bewijzen genoegzaam, dat de ongelukkige niet in eenen staat van syncope is geweest, maar in die angstige

wel het tegenovergestelde met zekerheid op te maken? Men raadplege hieromtrent den toestand van zoo vele epileptici, enz. die voor den aanval niet in het water vielen. —

oogenblikken nog alles heeft aangegrepen, waardoor hij het vege leven poogde te redden; — terwijl de opgezetheid en blaauwe kleur van het hoofd, het gelaat, de hals, de loodblaauwe gezwollen en menigmaal tusschen de tanden vastgeklemd tong, enz. als zoo vele blijken dienen, dat de vaten nog gedurende eenigen tijd het bloed hebben rondgevoerd, tot dat eindelijk, door het voortdurend gemis van den noodigen prikkel, ook zij hebben opgehouden zich zamen te trekken. In vele gevallen van dezen aard bespeurde men dan ook geen schuim in de luchtwegen, of slechts eene zoo geringe hoeveelheid, dat zij naauwelijks opmerking verdiende. De oorzaak hiervan ligt in de lucht, die de drenkeling bij zijne indompeeling nog ingeademd heeft en die, nog eenigen tijd gestrekt hebbende om het bloed met zuurstof te voorzien, eindelijk hiervan beroofd, voor het grootste gedeelte in de longen is bevat gebleven. Hoe grooter nu de hoeveelheid van deze teruggeblevene lucht in de longen is, des te minder schuim zal zich ook in de luchtwegen vertoonen; en het is daaruit dan ook, dat zich meerder hoop op herstel laat afleiden. Gemakkelijk immers kan in zoodanig geval door kunstmatige ademhaling deze bedorvene lucht uitgedreven en de toegang aan versche dampkringslucht gegeven worden, zonder daarom tot de inblazing onze toevlugt te moeten nemen.

Het is dan eindelijk in het laatste geval, wanneer namelijk de verstikking het gevolg is van den omloop van aderlijk bloed, gepaard aan de bijna geheele opvulling der luchtwegen door schuim, dat men de in-

blazing van lucht niet alleen raadzaam, maar zelfs noodzakelijk oordeelt. — In zoodanig geval toch is de voorheen in de longen bevatte lucht voor het grootste gedeelte uitgedreven, terwijl het overig teruggeblevene gedeelte zich met het indringende water verbonden heeft en onder de gedaante van meer of minder dikke, taaije schuim de luchtwegen opvult. Het is deze toestand, die boven allen met het grootste gevaar verbonden en ook als zoodanig door LEROY is voorgedragen, daar het hem nimmer heeft mogen gelukken om die dieren, wier luchtwegen geheel met schuim bezet waren, tot het leven terug te brengen. Deze toestand is het, die boven alle anderen, alle middelen vereischt om de werking der longen en het *diaphragma* te herstellen en, behalve de kunstmatige ademhaling, enz. de inblazing van lucht noodzakelijk maakt, om den weerstand te overwinnen, dien het schuim biedt aan de lucht, welke men door kunstmatige ademhaling tracht in de longen te brengen. Een treffend voorbeeld tot staving van het gezegde vinden wij in de hiernevensgaande tabellen onder No. 2332.

Hoewel nu de inblazing in de gemelde gevallen voordeelig, ja zelfs noodzakelijk kan worden, zijn nogtans bij de overtuiging daarvan niet alle zwarigheden, noch al het gevaar opgeheven, dat met deze kunstbewerking gepaard gaat. De moeilijkheid toch om de lucht in de longen alléén te verzamelen deed niet alleen deze inblazing op de eenvoudigste wijze (door middel namelijk van eene in den neus gebragte messenschede of door het opleggen van den mond)

afkeuren, maar werd ook zelfs niet opgeheven door het inbrengen van onderscheidene daartoe ingerigte werktuigen in de luchtpijp zelve. Behalve deze zwaarigheden, die ook de kundigste hand in het bijbrengen dier werktuigen ontmoet, blijft er steeds eene over, welke voorzeker niet van het minste aanbelang is en in de lucht zelve bestaat, die men in de longen inbrengt. In het algemeen immers blaast men zijnen eigen adem in de longen van den drenkeling; en wie nu, die eenigzins nadenkt over het doel der ademhaling, kan dan bij een voorwerp, waar alle gevoel, alle terugwerking, ja bijna het geheele leven is uitgedoofd, eenig voordeel verwachten van eene vloeistof, die bij den gezonden mensch reeds als nutteloos en schadelijk voor de dierlijke huishouding wordt uitgedreven. Het is om deze reden dan ook, dat men tot de uitvinding gekomen is van eene soort van blaasbalg, (*) waardoor men niet alleen het bevatte schuim en de lucht uit de longen konde verwijderen, maar tevens zuivere dampkringslucht of wel enkel zuurstofgas inbrengen. Op deze wijze trachtte men alle hinderpalen te kunnen overwinnen en meende een middel gevonden te hebben, hetwelk in de genoemde gevallen onfeilbaar zoude zijn. Maar hoe spoedig verflaauwde deze verwachting, zoodra men door proeven de nadeelige, ja! de doodelijke gevolgen leerde kennen, die eene onbedachtzame inblazing van welke luchtsoort ook,

(*) Zoodanige blaasbalg werd door CONFIGLIACHI uitgevonden, door v. RUDTORFFER veranderd en vervolgens door v. SCHMIDT verbeterd.

na zich sleepte. De meergemelde LEROY immers bewees uit een aantal proeven, op konijnen en schapen genomen, dat door ééne enkele sterke inblazing, na verloop van ééne minuut, niet alleen alle verschijnselen van verstikking zich opdeden, maar bij de meesten, na verloop van drie minuten, de dood volgde. De oorzaak van dezen spoedig opvolgenden dood bleek hem bij onderzoek niet slechts te bestaan in het gemis van zuurstofgas (daar het bloed, hetwelk uit de slagaderen werd afgetapt, zich zeer spoedig door zijne zwarte kleur en telkens verminderende snelheid in het vloeijen deed onderscheiden) maar ook en voornamelijk in het spoedig aanbrengen der lucht zelve en de daarvan afhangende plotselijke uitzetting der longen. Hierdoor werden dan somwijlen kleine luchtbellens in het geheele vaatgestel waargenomen, die zich met het bloed uit de gemaakte opening ontlastten, — of de longen waren met donkere vlekken bezaaid, als het gevolg van de uitstorting van zwart bloed, en zoo sterk uitgezet, dat zij in dien toestand ongeschikt waren om den doortogt aan het bloed te verleen, — of de longcellen zelve waren eindelijk, benevens de hen bedekkende *pleura*, verscheurd. Dit laatste greep dan ook in de meeste gevallen plaats en konde niet anders dan den dood ten gevolge hebben, doordien de lucht, in de borstholte zelve uitgestort, de longen zamendrukte en daardoor een onoverkomelijke hinderpaal aanbragt tot hunne vereischt wordende uitzetting. Wel is waar, dat deze verschijnselen het gevolg waren van proeven, op konijnen en schapen genomen, en men daaruit nog niet met zekerheid konde

besluiten tot de gevolgen, die deze kunstbewerking bij den mensch moest voortbrengen; maar men leze het voorbeeld, hetwelk LEROY zelf aanhaalt, om zich een denkbeeld te vormen van de nadeelige gevolgen, die eene sterke en plotselijke inblazing van lucht na zich kan slepen. Eene jonge vrouw immers, welke men al schertsende lucht ingeblazen had, ondervond niet alleen eene beklemming in de ademhaling, maar bleef gedurende eenige dagen in het grootste gevaar van verstikking, die aan haar leven een einde dreigde te maken. Hoe schadeloos en eenvoudig derhalve deze inblazing ook moge schijnen, oordeele men uit het aangehaalde van hoe veel belang zij nogtans is bij de behandeling van drenkelingen, en vrage dan of een middel, hetwelk over dood en leven uitspraak doet, eene onbepaalde aanprijzing verdient. Met meerdere gerustheid en minder gevaar zoude men dan het bevochtigen van den neus en de omliggende deelen kunnen aanbevelen met *spir. sal. ammon.*, brandewijn, enz. waarvan de geestrijke deelen door *inblazing op eenen zekeren afstand* door den neus en mond in de luchtpijp en longen worden gebragt en alzoo deze deelen tot tegenwerking opwekken. Zoodanige middelen zijn dan niet alleen onschadelijk, maar zelfs hoogst noodzakelijk, en komen met dezulken overeen, die in den neus en keel aangebragt, in staat zijn deze deelen te prikkelen en op te wekken. Hiertoe behoort dan het inbrengen van eene penneveer, enz., die met *spir. sal. ammon.* of eenig ander geestrijk vocht bevochtigd is, het inblazen van peper in den neus

(zie n°. 1518.) het inblazen van tabaksrook (zie n°. 1724. 2084.) enz.

Deze opgenoemde middelen nu, de krachtdadigsten voorzeker om de ademhaling en den bloedsomloop te herstellen, blijven nogtans menigmalen, ook wanneer zij met de grootste zorgvuldigheid aangebragt worden, zonder eenige uitwerking. Het is dan, dat de ondervinding ons nog anderen aan de hand geeft om dit doel te bereiken en die somwijlen de gewenschte uitkomst opleveren. — Hiertoe behooren de warme Baden. baden; — maar, even als omtrent de luchtinblazing, zoo waren ook reeds vroeg de gevoelens omtrent het voor- of nadeelige der algemeene warme baden verschillend, en van weerskanten meende men zoo wel goede gronden als de ondervinding te kunnen inroepen om deze gevoelens te staven. Wanneer wij niet alleen DE HAEN maar ook de hierbijgevoegde tabellen raadplegen, kunnen wij het nut niet ontkennen, hetwelk in vele gevallen de algemeene warme baden (zie n°. 882. 1713. 1970. 2256. 2262. 2351.) en zelfs ook dezulken, wier kracht door genever, zout, enz. (zie n°. 2262. 2259. 2478.) verhoogd werd, hebben aangebragt; maar gelooven niettemin, dat de toestand der ongelukkigen somwijlen te veel verschilt, dan dat men onbepaald zoodanig middel zoude kunnen aanraden. Het zij derhalve genoeg de aandacht hierop gevestigd te hebben en wij wenschen vurig, dat men door rijpe overweging en meerdere ondervinding ook eenmaal naauwkeurig zal kunnen bepalen, wanneer en in welke omstandigheden zoodanig krachtdadig werkend middel met vrucht kan en moet aangewend

worden. Met meerkere zekerheid en geruststelling schijnt uit deze tabellen het gebruik gepaard te gaan van het drupbad, hetzij uit enkel water (zie n°. 2105. 2336. 2352. 2445.) of uit brandewijn (zie n°. 2312.) of uit *liq. min. anod. hoffm.* (zie n°. 1633. 2138. 2209. 2230. 2242. 2301. 2334.) of uit *spir. sal. ammon.* (zie n°. 2147. 2299.) bestaande en op den hartkuil aangebragt, ten einde daardoor de spieren en vooral de werking van het *diaphragma*, zoo hoogst noodzakelijk voor de ademhaling, op te wekken. Ja zelfs ontbreken ons de voorbeelden niet van hunne gunstige uitwerking, wanneer zij op het hoofd werden aangebragt. Men raadplege n°. 2312. 2209. en vooral 2439 (hoewel dit laatste geval de redding betreft van eenen gehangenen) en oordeele over den indruk, dien het drupbad, dusdanig aangewend, op het organismus maakt. —

Alle deze middelen nu, zoo als wij gezegd hebben, tot het terug brengen van den bloedsomloop en de ademhaling aangebragt, blijven evenwel menigmalen zonder eenig gevolg. Nieuwe en andere prikkels worden vereischt, die niet alleen tot het gemelde doel kunnen leiden, maar tevens op andere organen eenen krachtigen invloed hebben. Ik bedoel namelijk de-
zulken, waarvan wij zoo even melding maakten en die zoo wel op de keel en den slokdarm als op de maag en ingewanden eene bijzondere werking hebben. Hiertoe behoort dan het prikkelen van den neus en keel met eene penneveer, die met *spir. sal. ammon.*, brandewijn of andere prikkelende middelen bevochtigd is, of ook het aanbrengen van diezelfde middelen

aan den *anus*, waarvan wij onder n°. 2178 het goede gevolg vinden opgeteekend. Tot dit einde worden ook met vrucht herhaalde prikkelende lavementen <sup>Lave-
menten.</sup> gezet, die niet alleen de werking der ingewanden in het algemeen zoo krachtig opwekken, maar ook somwijlen zeer spoedig het sluiten van den anus ten gevolge hebben. (zie n°. 2348.) Daartoe behooren zoo wel de gewone uit water, honig, zout, azijn, enz. bestaande lavementen, als dezulken die uit een aftreksel der chamomille en andere opwekkende middelen zijn zaamgesteld en tevens dienen om de aanwezige drekstoffen af te voeren. Niemand nogtans zal deze middelen den voorrang willen geven boven den <sup>Tabaks-
klisteer.</sup> tabak, een middel zoo eenvoudig om toe te brengen als krachtdadig in het opwekken van het levensbeginsel. Het schijnt als of de Natuur zelve dit middel ons heeft aangewezen en door onzen smaak te streelen ons bijna ieder oogenblik een middel aan de hand geeft, hetwelk in zoodanige gevallen van zoo uiterst veel belang is. Zij maakte het gebruik daarvan tot eene volksgewoonte, en wij ondervonden hier te lande helaas! maar al te dikwijls, dat dit edel kruid de bron was van ons genot en onze behoeften. Het is dan ook door ondervinding, dat wij deszelfs prikkelende, opwekkende, verwarmende en krampwerende eigenschappen leerden kennen en de heilzaamste gevolgen zagen van dit middel, hetwelk, in de gedaante van *damp* in de ingewanden gebragt, dezelve niet alleen prikkelt en opwekt, maar ook verwarmt en, bij het terugkeeren des levens, aanzet om zich van schadelijke stoffen, enz. te ontlasten. In deze gedaante

te aangebragt, voldoet het ook aan vele vereischten, die door andere middelen onbeantwoord zouden blijven. Vooreerst toch is het in die gedaante het spoedigste en gemakkelijkste aan te wenden, hetzij door de daartoe ingerigte tabaksklisteer-sputen, (*) hetzij door middel van eene messenschede, door eene gewone pijp, enz. — ten anderen kan het langduriger aangebragt worden — sluit het de voordeelen in zich op, dat het als damp zeer ligt is en de ingewanden niet bezwaart, — dat het, eenigen tijd in het darmkanaal aanwezig, niet aan verkoeling onderhevig is, zoo als meest alle vochtige lavementen, — en eindelijk vooral is aan te bevelen, doordien deze damp gemakkelijker door alle darmkronkelingen heen dringt, alle punten van dit kanaal aandoet, hooger in hetzelfde kan opgevoerd worden en daardoor ook eindelijk de maag en het diaphragma kan opwekken, wier werking wij dan ook zoo dikwijls zich zien openbaren door de opvolgende walging en braking. (†) Het is

(*) Onder de menigvuldige tabaksklisteer-sputen zijn dezulke het meest bekend, die hetzij door MUSSCHENBROEK, door C. v. D. POT, door PIA, door OOSTERDIJK en VAN GESSCHER, door J. W. WALTHER een der Hernhutsche broeders te Zeist, door GARDANE of door LAUMONNIER zijn uitgevonden en beschreven.

(†) Bij het onderzoek der eigenschappen van dit kruid rees de vraag bij mij op, of men niet enig nut ook in de *cholera asiatica*, en vooral in den *paralijtischen* toestand, van de tabaksdampklisteeren zoude mogen verwachten. De ondervinding daaromtrent in deze ziekte ontbreekt mij tot nog toe, maar welligt zal deze vraag de aandacht op dit middel vestigen in eene ziekte, wier verschijnsel-

derhalve om alle deze redenen, dat de tabak, in de gedaante van damp of rook aangebragt, boven alles is aan te bevelen, hoewel wij ook door voorbeelden kunnen aantoonen, dat een *aftreksel* daarvan met bijmenging van zout, olij, enz. somwijlen geene mindere diensten doet. Het is in deze laatste gedaante dan ook, dat men de gunstigste uitwerking daarvan heeft waargenomen in alle gevallen, waar het darmkanaal met drekstoffen opgevuld was en waarvan de verwijdering vereischt wordt, voordat men van den tabaksdamp eenig nut konde verwachten. Het gebruik van een zetpil uit brazielsche tabak, door ISNARD aangeprezen, moet, om de bovengemelde redenen, dus ook ver beneden het inbrengen van den tabaksdamp gesteld worden.

Ziedaar dan onderscheidene middelen, die, naar behooren aangebragt, allen meer of minder in staat zijn het leven weder op te wekken. De ondervinding leerde dezelve kennen en toonde hunne krachtige uitwerking aan, indien men met derzelyer aanwending slechts lang genoeg aanhield. Hier evenwel rijst de vraag op, *hoelang men met deze middelen moet volhouden en welke aanwijzingen men verkrijgt, dat alles vruchteloos zal zijn.* O! verlang niet, dat men op zulk eene gewigtige vraag een stellig antwoord geve. De uitspraak is een onherroepelijk vonnis. De beslissing tusschen leven en dood is zoo moeilijk en zelfs in vele gevallen onmogelijk. Dring dan

len met eene zoo plotselijke ontzinking, ja! ik zoude haast zeggen, vernietiging van alle levenskracht gepaard gaan.

niet op een beslissend antwoord aan, maar raadpleeg uw gevoel, raadpleeg de inspraak van uw geweten, en trek, na zoo vele reeds gedane opofferingen en moeite, uwe menschlievende hand niet te spoedig terug. (*) Een oogenblik te vroeg opgehouden doet den ongelukkigen hopeloos verloren gaan: één oogenblik langer volgehouden, stort welligt die zalige vreugde in ons hart, die het gevolg is van eene edele daad. Volharding is het eenige middel om het groote doel te bereiken; volharding ook het eenige en zekerste middel om het reeds flauw zich openbarende leven op te wekken en te behouden. De minste verflauwing is nalatigheid en doet alle hoop weder verdwijnen. (Zie n°. 2314. 2380. 2425. enz.) Het is dan ook vooral bij de eerste en flauwste verschijnselen van het terugkeerende leven, dat men onvermoeid met het aanwenden dezer middelen moet blijven voortgaan; maar het is ook tevens in deze en de volgende oogenblikken, dat kennis, oordeel en voorzigtigheid nog andere middelen aanwijzen, om ons van de schijnbaar reeds behaalde overwinning te verzekeren. Hiertoe behooren dan, onder meer anderen, voornamelijk de

(*) A. DE HAEN l. l. p. 88. hield gedurende drie en meer uren onvermoeid, hoewel vruchteloos, vol met het aanbrengen van onderscheidene middelen bij eene schijndoodde vrouw, terwijl hij naderhand, (p. 106, sqq.) de beschrijving gegeven hebbende van de behandeling eens drenkelings, zegt » *Haec omnia auxilia, numerum vicenarium superantia, spatio horarum DUODECIM non interrupte admota sunt, saepiusque repetita, ut singula saepius, imo nonnulla sexies et plus iterarentur.* »

bloedsontlastingen en de braakmiddelen, die eene nadere overweging vereischen.

Even als omtrent eenige andere middelen, zoo waren ook voorheen en zijn dikwijls nog de gevoelens uiteenloopend omtrent de bepaling, wanneer bloedsontlastingen bij schijndooden moeten aangewend worden. Sommigen waren van oordeel, dat de ader moest geopend worden in de meeste, ja in alle gevallen van schijndood, ten einde den bloedsomloop gemakkelijker te kunnen herstellen en de ophooping van hetzelfde naar het hart, de longen en de hersenen te verminderen of te voorkomen. Anderen daarentegen onthielden zich van aderlatingen in alle gevallen, waar het gemis aan hart- of polsslag, in verband met andere teekenen, den dood zoo goed als zeker bewezen, en namen niet eerder hunne toevlugt tot dit middel dan nadat zich meerdere of mindere teekenen van het terugkeerende leven opdeden. Naar het mij voorkomt schijnt men van beide zijden de bepalingen te algemeen gemaakt te hebben en, even als in vele gevallen, de waarheid tusschen deze beide gevoelens te moeten zoeken. De toestand toch van zoodanige ongelukkigen is van dien aard, dat men hen met regt schijndood noemt. Alle teekenen en verschijnselen, waaruit wij anders het leven opmaken, zijn verdwenen. Men bespeurt, geene de minste beweging noch der spieren, noch in eenig ander deel. Pols en ademhaling ontbreken en de ingewanden ontlasten zich menigmaal onwillekeurig van de bevatte stoffen. De gevoeligheid, in den ruimen zin des woords, is in al-

Bloeds-
ontlastin-
gen. v. s.
Aderla-
ting.

le deelen zoo goed als geheel uitgebluscht en de daarmede in verband staande terugwerking derzelven op de aangebragte prikkels heeft opgehouden. Waar derhalve in het bijzonder geene zamentrekking en verwijdering of in één woord werking van bloedvaten plaats heeft, daar kan ook een omloop van bloed niet gedacht of verondersteld worden. — en waar ook geen bloedsomloop plaats heeft, zal men van het openen eens aders geene uitwerking verwachten, doordien het bloed niet afgeleid kan worden naar die deelen, wier vaten meer of minder ontledigd zijn. Deze stelling wordt door de ondervinding bewezen; en wij vinden meer dan een voorbeeld in de hier bijgevoegde tabellen van het vruchteloze en nuttelooze eener poging om het bloed te ontlasten. Vruchteloos zeg ik, omdat in de meeste gevallen van schijndood de aders als het ware geen bloed bevatten of in sommige gevallen slechts zoo weinig, dat de ontlasting daarvan niet aan het voorgestelde doel kan beantwoorden; — terwijl men zich van het nuttelooze kan overtuigen uit de slechts druppelsgewijze en als het ware *mechanische* uitvloeijing van hetzelfde en in geene grootere hoeveelheid dan de geopende ader alleen slechts scheen te bevatten. Hoe weinig nut men derhalve van aderlatingen te wachten hebbe, kunnen er nogtans omstandigheden plaats grijpen, dat ook bij gemis van hart- en polsslag de aderopening niet alleen raadzaam, maar zelfs noodzakelijk is. Ik bedoel namelijk die gevallen, waar of het geheele bovenmate opgevulde adergestel, of waar de opgezette hals-

aderen , het gezwollen en zwart gekleurde aangezigt , enz. (zie No. 412, 930.) de opvulling der aderen in het algemeen , of eene ophooping van bloed in bijzondere deelen aanduiden en die hetzij tot eene algemeene , hetzij tot eene plaatselijke bloedsontlasting doen besluiten , ten einde het dikke (zie n°. 85, 2161) zwarte (zie n°. 2339.) koude (*) (zie n°. 203.) en tot den omloop ongeschikte bloed te verwijderen en de alzoo ontledigde vaten geschikt te maken om naderhand een als het ware verlevendigd bloed te ontvangen en tot terugwerking opgewekt te worden. Het is dan in die gevallen , dat men zich mag vleijen , dat eene grootere hoeveelheid van bloed zal ontlast worden , dan in andere gevallen , en dat tevens deze ontlasting eene hoogst nadeelige en voor het terugkeeren des levens hoogst gevaarlijke ophooping en drukking van bloed zal uit den weg ruimen ; — dan ziet men menigmaal dat het bloed uit de gemaakte opening eerst met een dikke straal wordt uitgedreven , en , hoewel straks weder ophoudende met vloeijen , nogtans het bewijs oplevert dat de vaten tegen-
natuurlijk opgevuld waren. (**) In die gevallen nemen men zoo zijne toevlugt tot de aderopening hetzij op den arm , hetzij zelfs op de *vena jugularis* (zie

(*) Dezelfde opmerking maakt ook A. DE HAEN l.l. 106. » *Vena brachii sinistri tusa est , vix effluente sanguine. Jugularis vena non invenienda erat unde in dextro brachio vena aperta sanguis modice fluxit ipseque perfecte FRIGIDUS.*”

(**) Zie Tab. III. Bloedsontlasting.

n°. 30. 337. 412. 497. 524. 930. 1150); bevordere de uitvloeiing door warme wrijvingen, laauwwarme handbaden, koppen, ook zelfs door algemeene warme baden, wier gunstige uitwerking men vindt opgeteekend bij A. DE HAEN l.l. 106. sqq, of plaatse zelfs bloedzuigers, enz. waarvan de voorbeelden eveneens in de hierbij gevoegde tabellen zijn opgenomen.

Kunnen dan nu de bloedontlastingen in sommige gevallen van schijndood te stade komen, hoe noodzakelijk worden zij dan niet, wanneer zich de levensverschijnselen beginnen te openbaren. Maar hoe oneindig veel voorzigtigheid vereischt dan tevens ook niet de aanwending van dit *heroicum*, van welks gebruik het leven afhangt. Men besluite dan bij de herleving der ongelukkigen niet onbepaald tot een middel, hetwelk hen van eene grootere of kleinere hoeveelheid van het onontbeerlijke levensvocht berooft en waardoor hun in het vervolg de krachten zouden ontbreken om spoedig en volkomen te herstellen; maar men sla alle de verschijnselen naauwkeurig gade, die van het weder opgewekte levensbeginsel getuigen; men zie dan met oplettendheid toe, of de voornaamste verrigtingen naar behooren zich herstellen, en onthoude zich om hunne regelmatigheid door ontijdige aderlatingen te storen. Alléén in die gevallen, waar het weder opgewekte levensbeginsel door zijne onstuimigheid zich zelven weder schijnt te zullen vernietigen, of waar de onregelmatige werking der hoogst noodzakelijke organen deszelfs verdere opwekking hinderlijk is, of waar opkomende verschijnse-

len weder met nieuw gevaar dreigen, daar en dan alleen zij men niet bevreesd den ader te openen. Het is dan in die gevallen, wanneer de algemeene terugwerking (*reactio*) boven mate stijgt, of zich in bijzondere deelen door tegennatuurlijke verschijnselen te kennen geeft, of wanneer het bloed in edele organen zich ophoopt en deszelfs omloop verstoord wordt, dat de bloedsontlastingen onvermijdelijk zijn. Van hier dan, dat zij met zoo veel vrucht in het werk worden gesteld, wanneer de pols vol en hard wordt, zich stuipen openbaren — de ademhaling belemmerd of moeilijk is — de teekenen zich voordoen van ophooping van bloed naar het hoofd en de borst — de daaruit zoo menigmaal ontstaande *apoplexia*, bloedsspuwing, *pleuritis*, benaauwdheid, enz. zich openbaren en zoo vele andere verschijnselen worden waargenomen, die den arts het gevaar te kennen geven, waarin zich nog de ongelukkige bevindt. Dan verzuimen niet, naar gelang der omstandigheden en volgens de regels der geneeskunst, den ader een en andermaal te openen en kan zich met regt met eenen goeden uitslag vleijen, indien hiermede gepaard gaat het gebruik van die geneesmiddelen, die tot ieder bijzonder geval geschikt zijn. Zoo zal men dan bijv. in geval van bloedsophooping naar het hoofd, *apoplexia*, enz. eene gunstige uitwerking mogen verwachten van laauwwarme hand- of voetbaden (n°. 2235. 2247. 2354.) mostaardpappen aan de kuit en andere afleidende middelen, waaronder de lavementen behooren; — of van de verkoe-

ling van het hoofd door middel van koude omslagen, (n°. 2242. 2246. 2247. 2304. 2335. 2358.) van ijs en zout (n°. 2354.), van *nitrum* en *spir. sal. ammon.* waarover men begietingen doet van water (n°. 2439.) of zelfs van begietingen met enkel water (n°. 2368. 2439.) of van andere middelen die even als de opgenoemden de bestiering vereischen van eene kundige hand. —

Braak-
middel.

Een tweede middel van geene minder krachtige uitwerking dan de bloedsontlastingen leveren ons de *emeticæ*, de braakmiddelen op. Even als van eenige anderen zoo ziet men ook veelmalen, dat van deze middelen een te onbepaald gebruik wordt gemaakt. De veronderstelling, dat het water in groote hoeveelheid doorgezwolgen, de maag tegennatuurlijk uitzette en de omliggende deelen daardoor zoo wel gedrukt als in hunne werking verhinderd worden, gaf aanleiding tot het onbepaald toedienen of liever tot het ingieten van braakmiddelen bij schijndooden. — Om niet te spreken van het gevaar en de moeilijkheid die met zoodanige ingieting gepaard gaan, raadplege men in het algemeen den toestand der ongelukkigen en oordeele dan of deze middelen in alle omstandigheden aan de verwachting kunnen beantwoorden. Het is toch een algemeene regel, dat tot de uitwerking van alle middelen, hoe ook genaamd, eene zekere mate van gevoeligheid der deelen of organen vereischt wordt, waardoor zij de prikkels, door die middelen aangebragt, kunnen opnemen en op de-

zelve terugwerken. Zonder deze gevoeligheid of vatbaarheid kan men zich het bestaan van leven niet denken en de ondervinding bewijst ook, dat het werktuigde ligchaam, waarin deze gevoeligheid opgehouden heeft te bestaan, wezenlijk dood kan genoemd worden. Past men nu dezen algemeenen regel toe op schijndooden en wel bijzonder op sommige deelen of organen van het schijndoodde ligchaam, dan vloeit als van zelve daaruit voort, dat de braakmiddelen nutteloos zijn, zoolang de gevoeligheid bepaaldelijk van de keel, slokdarm en maag zoo ver gedaald of uitgebluscht is, dat deze deelen de aangebrachte prikkels niet kunnen opnemen en op dezelve terug werken. Waar men derhalve geene uitwerking van deze middelen met grond kan verwachten, daar onthoude men zich dan ook van het nutteloos toedienen derzelve en neme niet eerder zijne toevlugt daartoe, dan nadat de gevoeligheid van de keel en maag in eene zekere mate hersteld is en zich te kennen geeft door walging en poging tot slikken en braken. Men zorg dus vooraf deze gevoeligheid in de keel op te wekken, ten einde het slikvermogen te herstellen; gebruike daartoe den *spir. sal. ammon.*, den brandewijn, den azijn, het prikkelen van de keel met *ippecacuanha*, (zie n°. 2478), het inblazen van tabaksdamp en andere middelen, waarvan wij boven reeds melding gemaakt hebben; — en ziet dan reeds zoo menigmalen, dat, ten gevolge der medegevoeligheid van den slokdarm en maag, weldra walging ontstaat als het bewijs van de terugkeerende gevoeligheid der

maag. Dan is het, dat, door het gebruik van brandewijn, pepermuntwater, warme koffij, rum, wijn, enz. en andere opwekkende, prikkelende en verwarmende middelen, deze gevoeligheid aangewakkerd wordt, eene heilzame braking ten gevolge heeft en dergelijke middelen, als braakmiddelen werkende, het toedienen van *emetica*, in den strengen zin des woords, overbodig maken. Menigmaal nogtans gebeurt het, dat er walging ontstaat zonder opvolgende braking, na het gebruik der opgenoemde prikkelende middelen. Dan is het, dat de poging der maag door sterkere prikkels ondersteund moet worden en de wezenlijke *emetica* te pas kunnen komen. Doch ook in dit geval zij men dubbel behoedzaam en oordeele vooraf uit de bijkomende verschijnselen of derzelve aanwending raadzaam zij. Zoo menigmaal toch dient vooraf door eene aderlating de ophooping van bloed naar het hoofd of de borst, eene plaatsgrijpende bloedsputwing, bepaalde pijn in de borst, eene dreigende *apoplexia*, enz. beteugeld, of eene breuk hersteld of onderscheidene wonden, enz. in aanmerking genomen te worden, uit welke oorzaken de geneeskunst aantoon, dat zoo menigmaal eene bedriegelijke walging of braking kan ontstaan. Waar derhalve deze en andere bijkomende omstandigheden gemist worden en waar men uit de benaauwdheid, de walging, de herhaalde poging tot slikken, de opgezetheid en drukking der maagstreek en zoo vele andere teekenen, den arts genoegzaam bekend, eene ontlasting der in de maag bevatte stoffen voor heilzaam kan rekenen, daar

diene men dan met de noodige voorzorgen en behoedzaamheid de *emetica* toe en bevordere hunne werking volgens geneeskundige regels. Dan is het, dat door derzelver uitwerking de ongelukkigen bijna plotseling tot het leven terugkeeren en door deze middelen niet alleen het tegenwoordige, maar ook het menigmalen uit den toestand der drenkelingen ontstaande kwaad uit den weg wordt geruimd en voorgekomen. Dan wordt door de hevige schudding, die het gansche ligchaam ondergaat, tevens de ademhaling en bloedsomloop bevorderd en de huidsuitwaseming hersteld, van welke behoorlijke verrigting de ondervinding ons bewijst, dat tot de volkomene en spoedige herstelling zoo veel afhangt. Het is door de herstelling van deze verrigting, wier regelmatige voortgang niet minder zorg vereischt dan de ademhaling en bloedsomloop, dat de koude, waarover de lijders klagen (zie 1671. 2418 enz.) opgeheven wordt en dat aan de verwaarlozing daarvan zoo menigmalen, ook bij de gunstigste verwachting, niet alleen een plotselijke reruggang van alle goede teekenen, maar ook zoo vele andere ontstaande gebreken ja! zelfs de soms plotseling opvolgende dood toe te schrijven zijn. (Zie Tab. III. IV. V.) Van hier dan, dat het aanbrengen en onderhouden van uitwendige warmte niet alleen een der voornaamste vereischten is om het levensbeginsel op te wekken, maar ook een der noodzakelijkste om het terugkeerende leven aan te wakkeren, te behouden en de gezondheid terug te brengen. Opmerkelijk is de klacht der meeste drenkelingen over algemeene en voor-

al inwendige koude, ook dan, wanneer de oppervlakte des ligchaams geene vermindering van warmte aantoonst. Is dit verschijnsel alleen niet reeds voor een wenk der Natuur te houden, dat het aanbrengen en onderhouden van warmte noodzakelijk is? Hieruit laat zich dan tevens het nut verklaren van het naderhand toedienen van een weinig warmen wijn, koffij, vlier- of chamomillenthee, enz. en zelfs van sterkere zweetmiddelen tot het doen ontstaan van een zweet, hetwelk in vele, ja in de meeste gevallen door het daarop volgend welbehagelijk gevoel des ongelukkigen en eenen meestal verkwikkenden slaap als heilzaam, nuttig en noodig mag gerekend worden. (*)

(*) Hoewel velen der opgenoemde middelen ook bij het terugbrengen tot het leven van gestikten, gehangenen, enz. te stade komen, is welligt de aanmerking niet overbodig, dat men ten hunnen opzichte eenigzins anders handele met het aanwenden der uiterlijke warmte, daar over het algemeen het brengen van dergelijke ongelukkigen in eene versche en zelfs koele lucht als meer overeenkomstig met hunnen toestand bevestigd wordt in de no. 2393. 2416. 2456, enz. Niet minder omzigtigheid vereischt ook het aanbrengen van warmte bij *bevrozene* schijndooden of derzelver ledematen, bij welken het wrijven met koud water of sneeuw niet alleen meer dienstig is, maar ook de versterving voorkomt, welke in zoodanige gevallen zoo dikwerf het gevolg is van al te spoedig aangebragte warmte. Omtrent de behandeling der overige schijndooden raadplege men de onderscheidene opgenomene gevallen. Opmerkelijk is onder anderen ook het gebruik van den azijn in de no. 2427. 2453. en vooral 2413, welke wijze van gebruiken gemelde LESSAU zeide meermalen in de Oost-Indien bij het bewerken van peper met nut ondervonden te hebben.

Zoo is het dan, dat door een gepast gebruik der opgenoemde middelen, waaraan de ondervinding haar zegel heeft gehecht, de mogelijkheid aangroeit om onzen ongelukkigen natuurgenoot weder te doen herleven; — zoo wordt dan de weg gelegd tot het aanwenden van andere middelen, welke de geneeskunst ons aanwijst en toepasselijk maakt op de bijzondere verschijnselen en de naderhand ontstaande ziekten; — en zoo zien wij dan eindelijk de waarheid bevestigd der bekende dichtregelen:

*Rol niet, maar draag in huis; ontkleed, verwarm en wrijf;
Blaas rook en adem in; laat, drenk, verzorg en blijf.*

E R R A T U M.

Pag. 56. In de noot , omtrent de blaasbalg , moet staan :

Door v. SCHMIDT , *onder leiding van den Hoog-
leeraar H. BOSSCHA verbeterd.*

De aanwijzing tot het gebruik , door de Maatschap-
pij in het licht gegeven , wordt bij de aflevering van
zoodanige blaasbalg gevoegd. —

N A A M L I J S T

VAN DE

BESTUURDERS DER MAATSCHAPPIJ

TOT REDDING VAN

D R E N K E L I N G E N ,

VOLGENS DE JAREN HUNNER

B E N O E M I N G .

N A M E N .	B E N O E M D .	H O N O R A I R .	O V E R - L E D E N .
CLAUDE NOORTWIJCK	1767		1797
JACOB DE CLERCQ	1767	1775	1777
JEAN SCIPION VERNEDE	1767		1779
GysBERT ANTWERPEN VERBRUGGE VAN VREIJHOFF	1767	1775	1779
PIETER MEIJER	1767		1781
JOHANN GOLL VAN FRANKENSTEIN	1767		1785
CORNELIS VOLLENHOVEN	1767	1775	1789
CORNELIS VAN ENGELN	1767	1769	1793
JOHANNES ALBERTUS SCHLOSSER , M. D.	1767		1769
JOHANNES LUBLINK DE JONGE	1767		1816
GERRIT BOSCH	5 Julij 1769	1796	1798
HERMANUS GERARDUS OOSTERDIJK , M. D.	5 Julij 1769		1795
DANIEL ZACHARIAS CHATELAIN , V. D. M.	April 1774	1788	1807
NICOLAAS VAN STAPHORST	10 Maart 1775		1801
PIETER WILLEM VAN LANKEREN	14 Sept. 1775	1797	1806
ANDREAS BONN , M. D. Anat. & Chir. Prof.	15 Jan. 1779		1818
HERMANNUS TOLLIUS , J. U. D. Hist. & Eloq. Prof.	24 Aug. 1780	1784	1822
MR. ERNESTUS EBELING	16 Aug. 1781	1787	1795
HENDRIK CORNELIS SERRURIER	16 Aug. 1781	1803	1812
GERARD VERRIJN	27 Jan. 1785	1814	1825
MR. HENDRIK VOLLENHOVEN	27 Jan. 1785	1804	1826
JACOB PAULUS CERTON	9 April 1789		1793
JOHANN GOLL VAN FRANKENSTEIN	9 April 1789		1821
STEPHANUS DE CLERCQ	16 Mei 1792	1809	1819
JAN ANANIAS WILLINK	9 Aug. 1792		1827

N A M E N.	BENOEMD.	HONORAIR.	OVER- LEDEN.
ISAAC GERARD THIN VAN KEULEN	16 Mei 1792	1812	1815
THEODORUS JOHANNES WEDDIK	16 Mei 1792		1816
JACOB VAN OOSTERWIJK BRUYN	24 Oct. 1793		1810
GERRIT BOSCH JUNR.	11 Febr. 1796	1817	1825
GERARDUS JACOBUS 't HOOFD	26 Mei 1796		1796
NICOLAAS BONDT, <i>M. D. Botan. Prof.</i>	26 Mei 1796		1796
M. H. C. HERMINGHUIJZEN, <i>M. D.</i>	29 Sept. 1796	1802	
JOHANNES CARP	30 Jan. 1800	1830	
JACOB FOCK	30 Jan. 1800		
DANIEL DIJLIUS, <i>M. D.</i>	1 Julij 1802	1816	1817
MR. PIPO ANTONIUS BRUGMANS	27 Oct. 1803		
ARNOLD JACOB DE BORDES	9 Febr. 1804		1826
JAN JACOB BIJSTERUS HEEMSKERK	28 Sept. 1809		
MR. CORNELIS FELIX VAN MAANEN	7 Junij 1810	1812	
JAN WILLINK JANZ.	27 Febr. 1812		1827
PIETER ANTHONIJ VAN BOETZELAAR	4 Junij 1812	1820	1826
AEMILIUS VERBURG	20 Oct. 1814		1823
ABRAHAM VAN EEGHEN	15 Febr. 1816		1818
GERARDUS VROLIK, <i>M. D. Anat. Phys. Art. Obst. & Botan Prof.</i>	7 Maart 1816	heeft bedankt	1817
HENDRIK BOSSCHA, <i>M. D.</i>	24 Julij 1817		1829
JACOBUS DE NEUVILLE	18 Dec. 1817		
HENDRIK WILLEM VAN ROSSEM, <i>M. D.</i>	10 Dec. 1818		
MR. PAULUS HUBERT MARTINI BUIS	10 Dec. 1818		
CORNELIS SijlviUS VAN LENNEP	14 Dec. 1820		1821
PIETER HENDRIK GOLL VAN FRANKENSTEIN	6 Dec. 1821		1832
JACOB ABRAHAM VERHAMME	6 Dec. 1821		
MR. CHRISTIAAN JOANNES VAILLANT	24 April 1823		
MR. HENDRIK ADRIAAN GALES	13 Julij 1826		1833
ANANIAS WILLINK	5 Julij 1827		
JAN VAN EEGHEN	20 Dec. 1827		
HENDRIK CAREL VAN DER BOON MESCH, <i>M. D. Chem. & Hist. Nat. Prof.</i>	12 Nov. 1829		1831
JAN JACOB CARP	25 Febr. 1830		
JAN ADRIAAN KOOL, <i>M. D.</i>	25 Aug. 1831		
MR. JAN SMITS VERBURG	31 Jan. 1833		
FERDINAND RENDORP	23 Jan. 1834		

NAAMLIJST
VAN DE
BESTUURDERS DER MAATSCHAPPIJ
TOT REDDING VAN
DRENKELINGEN
IN DEN JARE
1834.

JACOB FOCK.
MR. PIBO ANTONIUS BRUGMANS.
JAN JACOB BIJSTERUS HEEMSKERK.
JACOBUS DE NEUFVILLE.
HENDRIK WILLEM VAN ROSSEM, *M. D.*
MR. PAULUS HUBERT MARTINI BUIS.
JACOB ABRAHAM VERHAMME.
MR. CHRISTIAAN JOÄNNES VAILLANT.
ANANIAS WILLINK.
JAN VAN EEGHEN.
JAN JACOB CARP.
JAN ADRIAAN KOOL, *M. D.*
MR. JAN SMITS VERBURG.
FERDINAND RENDORP.

ALPHABETISCHE NAAMLIJST

DER

PLAATSEN

WAAR ZICH

CORRESPONDERENDE LEDEN

BEVINDEN,

VOOR DEN JARE

1834.

PLAATSEN.	N A M E N.
<i>Aalsmeer.</i>	J. VAN ZIJVERDEN, <i>Burge-meester.</i>
<i>Alkmaar.</i>	W. G. TEN HOUTE DE LAN- GE, <i>Heel- en Vroedmeester.</i>
<i>Alphen.</i>	LEMSON PIJNAKER, <i>M. D.</i>
<i>Arnhem.</i>	H. H. DONKER CURTIUS, <i>V. D. M.</i>
<i>Bolsward.</i>	J. DE LA LANDE CREMER.
<i>Breda.</i>	J. F. VAN MENS. <i>M. D. &</i> <i>Vroedmeester.</i>
<i>Brielle.</i>	MR. H. T. HOIJER, <i>subst. of- fic. bij de Regtbank van eer- sten Aanleg.</i>
<i>Culemborg.</i>	MR. M. P. A. ROOS VAN HOIJTEMA, <i>Drosfaart, en</i> <i>Dijkgraaf van Stad en</i> <i>Ambte van Culemborg, enz.</i>

PLAATSSEN.	N A M E N.
<i>Delft.</i>	J. M. VAN STIPRIAAN LUISCIUS, <i>M. D.</i>
<i>Deventer.</i>	J. THEMME, <i>M. D.</i>
<i>Dokkum.</i>	W. R. VAN DER WEIDE, <i>M. D.</i>
<i>Dordrecht.</i>	M. G. TIMMERS VERHOEVE, <i>M. D.</i>
<i>Drachten.</i>	D. HARTS VAN DER MEER, <i>Heelmeester.</i>
<i>Edam.</i>	J. J. BAKKER, <i>M. D.</i>
<i>Enkhuizen.</i>	H. J. KLEIJNHENS, <i>Ontvanger der Indirecte Belastingen.</i>
<i>Franeker.</i>	S. ENS, <i>M. D. & Prof.</i>
<i>Genemuiden.</i>	N. VAN RHIJN, <i>Schout en Secretaris.</i>
<i>Gorkum.</i>	D. H. L. GELPKE, <i>M. D.</i>
<i>Gouda.</i>	J. W. BUCHNER, <i>M. D.</i>
<i>Groningen.</i>	J. B. DE LA FAILLE, <i>M. D.</i>
<i>Haarlem.</i>	J. P. DE WILDE, <i>M. D.</i>
<i>'s Hage.</i>	F. J. VAN MAANEN, <i>M. D.</i>
<i>Harderwijk.</i>	MR. W. DE MEESTER.
<i>Harlingen.</i>	TARQUINIUS TERPSTRA NOIJON, <i>M. D.</i>
<i>'s Hertogenbosch.</i>	J. W. HALFWASSENAAR VAN ONSENOORT.
<i>Heusden.</i>	C. W. PAPE, <i>V. D. M. & Rector der Latijnsche Schole.</i>
<i>Kampen.</i>	J. DE VRIES HOFMAN, <i>M. D.</i>
<i>Koeverden.</i>	J. D. BLECOURT.

PLAATSSEN.	N A M E N.
<i>Leeuwarden.</i>	A. VITRINGA COULON, <i>M. D.</i>
<i>Leiden.</i>	J. LOGGER, <i>Chir. & Vroedm.</i>
<i>Loenen.</i>	B. WIPF, <i>M. D.</i>
<i>Maastricht.</i>	... VRIJTHOFF, <i>Prof.</i>
<i>Meppelt.</i>	J. EBBINGE, <i>M. D.</i>
<i>Middelburg.</i>	B. DE JONGE, <i>Prof.</i>
<i>Mijdrecht.</i>	A. VERDAM, <i>Notaris.</i>
<i>Nijmegen.</i>	J. VAN ROGGEN, <i>Chir.</i>
<i>Purmerend.</i>	J. SCHOKKER, <i>Med. & Art.</i> <i>Obstet. Doct.</i>
<i>Rheenen.</i>	S. VOLLENHOVEN.
<i>Rotterdam.</i>	J. ARRENBURG.
	CANTIER CERTON.
	G. VAN CHARANTE, <i>M. D.</i>
	MR. J. VAN DAM VAN NOOR- DELOOS.
	G. VAN GENNEP.
	D. H. JOOSTEN.
	J. L. NIERSTRASZ.
	B. ROUFFAER.
	G. SUERMONDT.
<i>Schoonhoven.</i>	J. G. ROOSENBURG, <i>M. D.</i>
<i>Sneek.</i>	TH. COOL.
<i>Thiel.</i>	P. v. D. WILLIGEN, <i>V. D. M.</i>
<i>Utrecht.</i>	N. C. DE FREMERIJ, <i>A. L.</i> <i>M. Phil. & M. D. & Prof.</i>
<i>Weesp.</i>	A. M. VAN DOKKUM.
<i>Woerden.</i>	J. MEULMAN, <i>Vrederegter.</i>
<i>Workum.</i>	HEEBELE COOPMANS, <i>Ontvan- ger der directe Belastingen.</i>

PLAATSSEN.	N A M E N.
<i>IJsselstein.</i>	MR. H. TER BRUGGEN.
<i>Zaandam.</i>	KLAAS DE VRIES.
<i>Zierikzee.</i>	J. S. HEINBUCH., <i>Directeur</i> <i>der Posterijen.</i>
<i>Zutphen.</i>	F. STORK, <i>M. D.</i>
<i>Zwammerdam.</i>	MR. C. SPANJAART.
<i>Zwol.</i>	 RAMAER, <i>M. D.</i>

LIJST

VAN

**PUBLICATIËN, BEKENDMAKINGEN,
REGLEMENTEN**

EN

ANDERE AUTHENTIEKE STUKKEN,

OPGEMAAKT DOOR DEN

THESAURIER DER MAATSCHAPPIJ.

LIJST

VAN

PUBLICATIËN, ENZ. WEGENS DRENKELINGEN,

GENOMMERD VOLGENS DEN DATUM.

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
1.	Extract uit het Groot-Privilegie van Maria van Bourgon-diën, in dato 14 Maart, 1476, Art. 45. (te vinden in de Handvesten der Stad Amsterdam, I. pag. 82.) Geschreven.	14 Maart, 1476.	Men zal een' iegelijk uit het water mogen trekken, levend of dood, zonder verbeuren; maar indien hij dood bevonden wordt, zoo zal men hem weder met de voeten in het water leggen.
2.	Publicatie van den Bailluw van Amstelland.	7 Oct., 1766.	Waarbij, uit aanmerking, dat men de menschen, die uit het water worden opgehaald, met de beenen in het water laat hangen, toegestaan wordt, dezelve uit het water te halen en in huis te brengen, met kennisgeving aan den Baljuw.
3.	Bekendmaking van Bestierderen der Maatschappij. (Zie N. 51, 57, 60 en 63.)	16 Dec., 1767.	Bevat eene korte schets van deze Inrigting; de premie, welke wordt toegezegd, en een voorschrift, hoe de Drenkelingen te behandelen.

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
4.	Publicatie van Burge- meesteren , Sche- penen en Raden der Stad Deventer. (Zie N. 6.)	19 April , 1768.	Toestemming , om de Be- kendmaking van Bestierderen te affigeren , en de middelen te appliceren , zonder vooraf permissie bekomen te hebben , om den Drenkeling onder het dak te brengen , doch bevel om naderhand communicatie aan de Heeren in der tijd te doen.
	Geschreven.		
5.	Idem van Bailluw , Burgemeesteren en Gemeene Schepe- nen van de Zes Hoofddorpen van Waterland.	21 April , 1768.	Alleen het 34ste Art. , waar- bij verboden wordt een lig- chaam , dat verongelukt of omgekomen is , te vervoeren , op eene boete van <i>f</i> 50 ; doch indien er presumpatie van leven is , zal men alle moeite aanwenden , om hetzelfde in het leven te behouden ; maar de moeite vergeefsch zijnde , er kennis van geven aan het Geregt.
	Geschreven.		
6.	Bekendmaking te De- venter. (Zie N. 4.)	22 April , 1768.	Kopij van onze Bekendma- king , en verdere beloften van vereeringen aan allen , die ie- mand uit het water halen ; berigt er van geven , enz.
7.	Publicatie van Bail- luw , Burgemees- ter en Schepe-	28 Julij , 1768.	Kort uittreksel uit onze Be- kendmaking , en verlof , om Drenkelingen uit het water te halen , en in een huis te

N ^o .		<i>Datum.</i>	KORTE INHOUD.
	nen der Stad Zierikzee. (Zie N. 46.)		brengen; waartoe het Gasthuis wordt aangewezen; de moeite vruchteloos zijnde, kennis te geven aan den Baljuw.
8.	Idem van Heeren van den Gerechte der Stad Utrecht.	1 Sept., 1768.	Toestemming, om eenen Drenkeling te vervoeren naar het naastbijgelegen huis of herberg. Order aan den herbergier, om denzelven in te nemen, op eene boete van f 25; met permissie echter aan particulieren, om zulks ook te doen.
9.	Idem van de Staaten des Fürstendoms Gelre en Graafschaps Zutphen. (Zie N. 52 en 55.)	25 Octob., 1768.	Toestemming, om Drenkelingen direct (en zonder dat dezelve met de voeten in het water zullen behoeven te blijven) in huis te brengen. Bevel aan den herbergier, om dezelve in te nemen, op eene boete van vijf Goudgulden, en verpligting, om kennis te geven aan den Officier van het District.
10.	Idem van Heeren van den Gerechte der Stad Haarlem. (Zie N. 56.)	30 Nov., 1768.	Toestemming tot het dadelijk in huis brengen van eenen Drenkeling. Order aan de herbergiers, om denzelven in te nemen, op eene boete van f 25. Aanmaning, om eenen

N ^o .	Datum.	KORTE INHOUD.
11. Idem van Bailliu, Burgemeesteren, Schepenen en Raaden der Stad Mid- delburg.	10 Dec., 1768.	Doctor of Chirurgijn te halen. Terhandstelling aan de herbergiers van een exemplaar van het Reglement, en bevel tot kennisgeving aan den Hoofd-Officier. Toestemming als boven. Order aan de herbergiers, om de Drenkelingen in te nemen, op eene boete van <i>f</i>25. Aanbeveling, om spoedig eenen Doctor of Chirurgijn te halen, en bevel, om kennis van het geval te geven aan den Heer Baljuw. Ten slotte eene opgave van de middelen, tot herstelling van Drenkelingen.
12. Bekendmaking, gedaan bij klokken- gelui, door Mijne Heeren van den Geregte der Stad Dordrecht.	15 Dec., 1768.	Toestemming als boven. Idem order aan de herbergiers, op eene boete van <i>f</i>25. Aanbeveling als boven, en terhandstelling aan de herbergiers van een exemplaar van het Reglement. Verder nog toestemming, om zich wegens de onkosten aan Hun Edele Groot Achtbaren te adresseren, en bevel, om kennis van het geval te geven aan den Heer Hoofd-Officier.

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
13.	Publicatie van den Geregte der Stad Leyden.	27 Dec., 1768.	In alles als boven. Ook <i>f</i> 25 boete. Belofte, om van stadswege de onkosten te restituëren en te voldoen, en bevel tot kennisgeving aan den Heer Hoofd-Officier.
14.	Idem van Schout, Burgermeesteren en Schepenen der Stad Rotterdam. (Zie N. 53.)	31 Dec., 1768.	In alles als boven. Ook <i>f</i> 25 boete en dezelfde pœnaliteit, indien de herbergiers niet zorgen, binnen 14 dagen het Reglement in hunne huizen te hebben. Bepaling van <i>f</i> 50 boete voor eenen geadmitteerden Chirurgijn, die weigert, den Drenkeling te helpen. Bevel tot kennisgeving aan den Heer Hoofd-Officier, en belofte van de onkosten van stadswege te betalen.
15.	Idem van Z. K. H. den Heere Prince van Orange en Nassau, enz., mitsgaders de gedeputeerde Staaten van Vriesland. Leeuwarden. (Zie N. 32.)	10 Jan., 1769.	Stekkende, om het vooroordeel tegen te gaan, van eenen Drenkeling niet uit het water te mogen halen, maar met het hoofd uit het water te laten hangen. Kopij van het Reglement; en aanmaning, om de Drenkelingen in het naastbijgelegen huis te brengen; alles onverkort de schouwing en visitatie der Geregten. Ver-

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
16.	Extract uit de Notulen van Wethouders en Raad der Stad Veere. (Zie N. 19 en 42.) Geschreven.	14 Jan., 1769.	der last aan den Geregte, om een exemplaar aan alle herbergiers te bezorgen. Voorstel van den Burgemeester VAN DER LOEF, om ook aldaar eene Publicatie te doen, omtrent het redden van Drenkelingen; welk Voorstel wordt goedgekeurd, en de Secretaris gelast, eene Publicatie deswege te ontwerpen.
17.	Publicatie van Schout, Burgemeesteren en Schepenen der Stad Schiedam.	19 Jan., 1769.	Toestemming tot het brengen van eenen Drenkeling in een naastbijgelegen huis of herberg. Boete van <i>f</i> 25 voor de herbergiers, welke de inname weigeren. Aanmaning tot het halen van eenen Doctor of Chirurgijn. Terhandstelling van een exemplaar van het Reglement aan de herbergiers. Bevel van kennisgeving aan den Heer Hoofd-Officier, en belofte van vergoeding der kosten, wanneer het een onbekend of onvermogend persoon mogt zijn.
18.	Idem van Bailliu, Burgemeesteren en Schepenen der Stad Vlissingen.	20 Jan., 1769.	Uittreksel uit ons Reglement, en daarna toestemming, om eenen Drenkeling naar een huis of herberg te brengen;

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
	(Zie N. 37, 39, 40 en 41.)		met aanbeveling, om eenen Doctor of Chirurgijn te halen. Boete van <i>f</i> 25 voor de herbergiers, die weigeren den Drenkeling in te nemen, en bevel, om ten eerste kennis er van te geven aan den Heer Baljuw.
19.	Idem van Bailliu, Burgemeesters, Schepenen en Raden der Stad Vee-re. (Zie N. 16 en 42.) Geschreven.	21 Jan., 1769.	Toestemming tot het uit het water halen van eenen Drenkeling, en het brengen in een huis of herberg. Boete van <i>f</i> 25 voor de herbergiers, welke weigeren den Drenkeling in te nemen. Aanmaning, om eenen Doctor of Chirurgijn te halen. Bevel, om aangave te doen aan den Heer Baljuw, binnen 6 uren, op eene boete van <i>f</i> 25.
20.	Idem van Heeren van den Geregte der Stad Amsterdam.	26 Jan., 1769.	Toestemming tot het uit het water halen van eenen Drenkeling, en het brengen in een huis of herberg. Boete van <i>f</i> 25 voor de herbergiers, die weigeren denzelven in te nemen. Aanmaning tot het halen van eenen Doctor of Chirurgijn. Kennisgeving, dat er eene Bekendmaking bij al de herbergiers voorhanden

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
21.	Advertentie ende Ordonnantie , nopens het redden van Drenkelingen, van de Heeren Schout, Burgemeesteren en de Schepenen der Stad Alkmaar.	28 Jan., 1769.	is. Bevel van kennisgeving aan den Heer Hoofd-Officier , en bepaling , dat de kosten van stadswege zullen voldaan worden , als de persoon onbekend of onvermogend is. Waarbij men, de ingekankeerde verkeerde begrippen willende wegnemen, ten opzichte van het behandelen van Drenkelingen, kennis geeft, dat het Reglement zal worden aangeplakt, en bij alle tappers te vinden zijn, die hetzelfde moeten ophangen, op eene boete van <i>f</i> 6. Dat er eene tabaksklisteerpijp bij drie ingezetenen te krijgen is. Recommandatie, om eenen Drenkeling in een huis of herberg te brengen. Spoedig eenen Doctor of Chirurgijn te halen, en belofte , dat de kosten van stadswege betaald zullen worden, als de persoon onbekend of onvermogend is. Bevel van kennisgeving aan den Heer Hoofd-Officier. Verder eene boete van <i>f</i> 50 voor herbergiers of tappers, en <i>f</i> 25 voor flessianen en klein-bier-

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
22.	Publicatie , tot redding van Drenkelingen, van de Heeren van de Weth der Stad Delft.	30 Jan. , 1769.	verkoopers, welke weigeren eenen Drenkeling in te nemen. Tot wegneming van de scrupule, dat men eenen Drenkeling niet uit het water mag halen, maar weder met de voeten moet inleggen, wordt toegestaan den Drenkeling uit het water te halen, en naar een huis of herberg te brengen; welke herbergiers de inname niet mogen weigeren, op eene boete van <i>f</i> 25. Aangemaand, spoedig eenen Doctor of Chirurgijn te halen, en bekendgemaakt, dat een exemplaar van het Reglement in elke herberg of logement is opgehangen. Bevolen zoo ras mogelijk kennis te geven aan den Heer Hoofd-Officier, en beloofd de gedane onkosten uit stads-kasse te voldoen.
23.	Idem van de Magistraat van 's Gravenhage.	30 Jan. , 1769.	Toestemming tot het uit het water halen van eenen Drenkeling, en het brengen in een huis of herberg; vermogende de herbergier de inname niet te weigeren, op eene boete van <i>f</i> 25. Aanmaning, om spoedig eenen Doctor of Chirurgijn te halen. Bekendmaking, dat ieder herbergier of

N ^o .	KORTE INHOUD.	Datum.	KORTE INHOUD.
24.	Publicatie van Borgemeesteren ende Raadt in Groningen.	7 Feb., 1769.	tapper een exemplaar van de Bekendmaking zal hebben. Order van kennis te geven aan den Heer Baljuw, en belofte van restitutie der kosten van stadswege, als de persoon onbekend of onvermogen is. Uitlegging van Art. 37 der Instructie van den Stads-Pander en waterschults, dicterende, dat een Drenkeling niet mag worden weggenomen, voordat de Pander- en Waterschults daarbij geroepen is. Toestemming, om eenen Drenkeling in huis te brengen. Aanmaning, om spoedig eenen Doctor of Chirurgijn te halen. Bevel aan de herbergiers, om den Drenkeling in te nemen, bij de breuke van 25 Caroliguldens. Belofte van de kosten van stadswege te betalen, bij onvermogen van den Drenkeling. Order van kennis te geven aan den Stads-Waterschults, en toekenning van premiën aan diversen.
25.	Idem van Mijne Heeren den Hoog Schout en Sche-	8 Feb., 1769.	Omtrent Drenkelingen en Verhangenen. Aangaande de eerste, toestemming van dezelve

N ^o .	<i>Datum.</i>	KORTE INHOUD.
penen der Hoofdstadt 's Hertogenbosch.	10 Feb., 1769.	in huis te brengen (het aangezigt naar beneden, en het hoofd een weinig lager dan het ligchaam), hetzij in het Gasthuis of in de Glasblazerij, alwaar altoos groote vuren worden gevonden; of bij particulieren of herbergiers, die hen moeten innemen, op eene boete van <i>f</i> 20. Aanmaning om eenen Doctor of Chirurgijn te halen. Kennisgeving, dat een exemplaar van het Reglement bij de herbergiers zal zijn. Order van dadelijk kennis te geven aan den Heer Officier, en belofte van betaling der gedane kosten, indien de persoon onbekend of onvermogend is. Aangaande Verhangenen, toestemming, om hen dadelijk los te snijden; terstond eenen Doctor of Chirurgijn te halen, en bevel, om kennis te geven aan den Heer Officier; zullende de kosten ook van stadswege als boven vergoed worden. Tot wegneming van alle twijfeling, uit hoofde men de Drenkelingen met de beenen
26. Publicatie van Schout, Burgermeesteren en		

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
	Schepenen der Stad Hoorn.		in het water laat hangen, toestemming, om dezelve uit het water te halen; in huis te brengen, en aanmaning, om eenen Doctor of Chirurgijn te halen. Kennisgeving, dat een exemplaar van het Reglement aan iederen herbergier zal worden ter hand gesteld. Order aan de herbergiers, om den Drenkeling in te nemen, op eene boete van <i>f</i> 25, en bevel van kennis te geven aan den Heer Hoofd-Officier.
27.	Advertentie en Ordonnantie, omtrend het behandelen der Drenkelingen, in de Zijpe en Hazepolder, door de Heeren Bailluw en Dijkgraaf, Schepenen en Heemraden van deze Polders.	17 Feb., 1769.	Aanplakking der Bekendmaking van de Maatschappij. Toestemming tot het uit het water halen en in huis brengen der Drenkelingen. Order aan de herbergiers, om de Bekendmaking in hunne voorhuizen op te hangen, en de Drenkelingen in te nemen, beide op eene boete van <i>f</i> 25, en suspensie van hunne nering voor zes maanden. Afgifte van tabaksklisterpijpen aan drie Chirurgen, en order, om van het geval kennis te geven aan den Heer Baljuw of aan den Schout.

N ^o .	Datum.	KORTE INHOUD.
28. Publicatie van Burgemeesteren , Schepenen , ende Raaden der Stad ende Lande van Tholen. (Zie N. 43.) Geschreven.	19 Feb., 1769.	Extract uit het Reglement. Toestemming, om eenen Dren- keling uit het water te halen , en in huis te brengen ; waar- toe voor onbekenden het Weeshuis wordt aangewezen ; en bevel, om kennis te geven aan den Heer Baljuw,
29. Idem van den Edelen Achtbaren Raad. (staat niet van welke Stad ; doch, volgens eene oude Lijst, moet het zijn Maestricht.)	27 Feb., 1769.	Toestemming , om den Dren- keling uit het water te halen , en in huis te brengen. Boete van f25 voor den herbergier , welke weigert denzelven in te nemen. Aanmaning tot het halen van eenen Doctor of Chirurgijn. Terhandstelling van een exemplaar van het Regle- ment aan den herbergier. Or- der tot aangifte aan eenen der Heeren Hoog-Schouten. Be- lofte van betaling der kosten, als de Drenkeling onvermo- gend is. Toestemming tot het afsnij- den van Gehangenen. Order , om eenen Chirurgijn te halen, en ook belofte van restitutie der kosten.
30. Publicatie van Burgemeesteren ,	2 Maart , 1769.	Toestemming , om den Dren- keling uit het water te halen en in huis te brengen. Boete

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
	Schepenen en Raden der Stad Campen.		van f25 voor de herbergiers, welke weigeren denzelven in te nemen. Order, om eenen Doctor of Chirurgijn te halen, en kennis te geven aan den Heer Verwalter, of den President-Burgemeester. Belofte, om de kosten van stadswege te betalen, en van diverse premiën. De bekendmaking wordt aan Doctors, Chirurgijns, en herbergiers rondgedeeld.
31.	Idem van Bailliuw, Burgemeesteren en Regeerders der Stad Brielle, mitsgaders Leenmannen van den Lande van Voorne.	18 Maart, 1769.	Verpligting, om den Drenkeling uit het water te halen, en in huis te brengen. Boete van f25 voor den herbergier, welke weigert denzelven in te nemen, en gelijke boete voor het niet in huis hebben der Bekendmaking, binnen 3 weken na de Publicatie. Toestemming tot het afsnijden van Verhangenen. Voor beide gevallen eenen Chirurgijn te halen, dewelke moet komen, op eene boete van f50. Order, om kennis te geven aan den Heer Baljuw, of deszelfs Stedehouder. Belofte van betaling der kosten van stads-

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
			wege voor eenen onbekenden of behoeftigen.
32.	Idem van Z. K. H. den Heere Prince van Orange & Nassau, enz., mitsgaders de Gedeputeerde Staten van Vriesland. Leeuwarden. (Zie N. 15.)	21 Maart, 1769.	Belofte van eene premie van tien zilveren Dukatons aan een' ieder, die met geregtelijke attestatie kan aantoonen, iemand voor dood uit het water te hebben gered, en, door de aangewende zorgen, bij het leven behouden te hebben, behalve de kosten, in dezen geexpendeerd.
33.	Placaat van de Staten van Holland & Westvriesland. 's Hage. (Zie N. 59 en 61.)	11 Mei, 1769.	Toestemming tot het uit het water halen van eenen Drenkeling, en het in huis brengen. Order aan de herbergiers, om denzelven in te nemen, op eene boete van f25 of meerder. Aanmaning tot het halen van eenen Doctor of Chirurgijn. Order, om kennis te geven aan de Baljuwen, Officieren of Schouten. Belofte van restitutie der kosten van wege den Lande, als de Drenkeling onbekend of onvermogen is.
34.	Placaat van Z. K. H. den Heere Prince van Orange & Nassau, enz. 's Hage.	22 Mei, 1769.	Toestemming tot het in huis brengen van eenen Drenkeling. Order aan de herbergiers, om denzelven in te ne-

N ^o .		<i>Datum.</i>	KORTE INHOUD.
35.	Idem van de Staaten Generaal der Ver- eenigde Nederlan- den. 's Hage.	20 Sept., 1769.	men, op eene boete van <i>f</i> 25 of meerder. Aanmaning, om eenen Doctor of Chirurgijn te halen. Bevel, om kennis te geven aan de Drossaarden, Officieren of Schouten. Belofte van restitutie der kosten, voor rekening van den Lande, als de Drenkeling onbekend of onvermogen is. Toestemming en bevel, om eenen Drenkeling in huis te brengen, hem dragende met het aangezicht naar beneden, en het hoofd een weinig lager dan het ligchaam. Order aan de herbergiers, om denzelfven in te nemen, op eene boete van <i>f</i> 25. De hulp van eenen Doctor of Chirurgijn in te roepen. Kennis te geven aan den Criminelen Officier. Belofte van restitutie der kosten, als de Drenkeling onbekend of onvermogen is.
36.	Publicatie van de Gedeputeerde Sta- ten van Overijssel. Zwol.	24 April, 1770.	Waarbij, bij explicatie en ampliatio van het II^{de} Deel, Tit. 21, Art. 1 en 2 van het Landregt, toegestaan wordt, eenen Drenkeling uit het water te halen, en in huis te

N ^o .	<i>Datum.</i>	KORTE INHOUD.
37. Idem van Bailliu, Borgemeesteren en Schepenen der Stad Vlissingen. (Zie N. 18, 39, 40 en 41.)	1 Mei, 1770.	brengeu. Order, gegeven aan de herbergiers, om denzelven in te nemen, op eene boete van <i>f</i> 25; zoo ook den Schout, Rigter of Magistraat binnen 4 uren kennis te geven, en Doctor of Chirurgijn te halen (welke moet komen, op eene boete van 3 Goudgulden). Belofte van eene premie van tien zilveren Dukatons aan dengenen, die eenen mensch in het leven behouden zal hebben, en restitutie van kosten, als de Drenkeling onbekend of onvermogend is. Toestemming, om Verhanden los te snijden. Vermaning, om spoedig eenen Doctor of Chirurgijn te halen. Order aan de herbergiers, om den persoon in te nemen, op eene boete van <i>f</i> 25, en kennis van het geval te geven aan den Heer Baljuw.
38. Publicatie van Burgemeesteren, Schepenen ende Raden van Zwolle.	12 Mei, 1770.	Willende tegengaan de gewoonte, om eenen Drenkeling uit het water te halen, doch met de voeten daarin te laten, gelasten denzelven dadelijk in huis te brengen of,

N ^o .	Datum.	KORTE INHOUD.
39. Idem van Bailliu, Burgemeesteren en schepenen der Stad Vlissingen. (Zie N. 18, 37, 40 en 41.)	12 Nov., 1771.	in eene herberg, alwaar men de inname niet mag weigeren, op eene boete van <i>f</i> 25. Kennis te geven aan den Stads-Chirurgijn of Doctor, welke moeten komen, op eene boete van <i>f</i> 25. Belofte van 10 zilveren Dukatons aan denjenigen, die eenen mensch tot zich zelve zal hebben gebracht, en vergoeding der kosten, als de Drenkeling onbekend of onvermogen is; alles onverkort de schouwing, van gerigtswege te doen. Renovatie der Publicatie van 20 Januarij, 1769, en 1 Mei, 1770. Aanbeveling, om den Drenkeling in huise te brengen, en eenen Doctor of Chirurgijn te halen. Boete van <i>f</i> 25 voor den herbergier, die weigert den Drenkeling in te nemen. Vermaning, om Verhangenen los te snijden; eenen Doctor of Chirurgijn te halen, en ook eene boete van <i>f</i> 25 voor den herbergier, welke weigert den persoon in te nemen. Bevel van kennisgeving aan den Heer Baljuw.

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
40.	Extract uit het Notulen Boek van het Collegie van Wette der Stad Vlissingen. (Zie N. 18, 37, 39 en 41.) Geschreven.	19 Nov., 1771.	Waarbij aan den Engelschen Predikant J. TJEENK, Correspondent der Maatschappij, eenige exemplaren worden gezonden van de bovenstaande Publicatie.
41.	Idem als boven. (Zie N. 18, 37, 39 en 40.) Geschreven.	31 Oct., 1772.	Resolutie, om de kosten, aangewend ten behoeve van eenen vreemden of onvermogenen Drenkeling, Verhangenen, of Verstikten, te voldoen, uit het fonds der Justitie.
42.	Idem uit de Notulen van Wethouders en Raad der Stad Veere. (Zie N. 16 en 19.) Geschreven.	14 Nov., 1772.	Bij ampliatie der Resolutie van 14 Januarij, 1769, wordt besloten de onkosten voor eenen vreemden of onvermogenen Drenkeling van stadswege te voldoen.
43.	Extract uit het Register der Resolutiën van de Ed. Achtb. Magistraat der Stad Tholen. (Zie N. 28.)	13 Dec., 1772.	Waarbij besloten wordt, alle onkosten, voor Drenkelingen gemaakt, uit stads-kas te betalen.
44.	Placaat van de Staten van Zeeland. Middelburg.	14 Dec., 1772.	Waarbij gelast wordt, eenen Drenkeling in huis te brengen. Aan den herbergier eene

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
			boete opgelegd van <i>f</i> 25, voor het niet innemen. Gelast eenen Chirurgijn of Doctor te halen, en kennis te geven aan de Baljuwen of Officieren, met belofte de onkosten te restituëren.
45.	Extract uit het Register van de Resolutiën der Heeren Staaten van Zeeland.	14 Dec., 1772.	Besluit, om de onkosten te betalen voor onvermogende of onbekende Drenkelingen.
46.	Idem uit de Notulen van den Raad ordinair der Stad Ziericzee. (Zie N. 7.) Geschreven. benevens een brief aan den Eerw. Heer J. TJEENK, Predicant der Engelsche Gemeente te Vlissingen, Correspondent der Maatschappij.	21 Dec., 1772.	Besluit, om de onkosten aan herbergiers of tappers, alwaar de Drenkelingen worden gebracht, te betalen, als ook het contenteren van Doctor, Chirurgijn en Apotheker, mitsgaders der medicamenten en instrumenten, welke tot redding van Drenkelingen worden gemaakt of gebruikt.
47.	Publicatie van de Magistraat der Stad Dockum. Geschreven.	16 Dec., 1775.	Wordt goedgevonden dat de geen, welke zijne eerste hulp met eenen goeden uitslag

N ^o .	Datum.	KORTE INHOUD.
48. Keur van Mijne Heeren van de Geregte van Amsterdam.	$\frac{25}{30}$ Jan., 1776.	aan eenen Drenkeling toebrengt, van stadswegen zal worden beschonken, zoo hij door den geholpenen, of iemand van deszelfswegen, niet wordt gecontenteerd. Waarbij wordt bepaald : 1°. Dat zoodra een Drenkeling in huis is gebracht, de bewoner eenen Wijkmeester moet laten halen; zullende, bij gebreke daarvan, geene rekening van gemaakte onkosten mogen inleveren. De persoon, die de boodschap doet, zal ontvangen <i>f</i> 1. 2°. Dat men den Wijkmeester moet gehoorzamen, op verbeurte van <i>f</i> 50; en in geval van resistentie, arbitrairlijk, naar exigentie van zaken, gestraft te worden. De bewoner heeft, tot de komst van den Wijkmeester, dezelfde magt, en zullen, in cas van resistentie, dezelfde pœnaliteiten plaats hebben.

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
49.	Ampliatie der Instructie van Wijkmeesteren (bij gelegenheid van bovenst. Keur), van 10 Januarij 1682.	31 Jan., 1776.	Art. 1. Een Wijkmeester, gehaald wordende bij eenen Drenkeling, moet terstond komen, om te veel menschen en verwarring te beletten. Art. 2. De Wijkmeester decideert, aan wien de <i>f</i> 1 moet betaald worden. Art. 3. Hij wordt gekwalificeerd tot het doen der bekeuringen, bij voornoemde Keur gestatuëerd. Art. 4. Hij zal gehouden zijn, op de eerstvolgende vergadering der Maatschappij te verschijnen, en verslag te doen. Art. 5. De Wijkmeester, die bij zulk een geval resistentie mogt ontmoeten, zal zich bij den Heer Hoofd-Officier kunnen adresseren, om de sterke hand te erlangen.
50.	Bekendmaking van de Bestierders der Maatschappij, in den Brielle nagedrukt.	31 Jan., 1776.	Kopij van de Bekendmaking, te Amsterdam gedaan, zonder eenig bijvoëgsel.
51.	Idem van de Bestierders der Maatschappij. (Zie N. 3, 57, 60 en 63.)	20 Mei, 1779.	Vernieuwing van de eerste Bekendmaking van 16 December, 1767, met eenige wijzigingen.

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
52.	Publicatie van de Gedeputeerde Staten van de Graafschap Zutphen, (Zie N. 9 en 55.)	4 Junij, 1779.	Waarbij gerefereerd wordt aan de Publicatie van 25 October, 1768, en beloofd, de onkosten en verschotten bij provisie gedurende 3 jaren te rembourseren.
53.	Publicatie van Schout, Burge-meesteren en Schepenen der Stad Rotterdam. (Zie N. 14.)	29 April, 1780.	Renovatie der Publicatie van 31 December, 1768, met eenige wijzigingen; ten slotte de nadere Bekendmaking van de Bestiërs, in dato 20 Mei, 1779.
54.	Ordre van de Edele, Manhafte Heeren Colonellen van de Burgerije der Stad Amsteldam.	19 Nov., 1782.	Waarbij aan de Kapiteinen van de nachtwachts wordt gelast, dat de dreg in elk kwartier met den ratel worde overgegeven, op eene boete van <i>f</i> 3; met recommandatie, dat de wachts, die dezelve tot redding van eenen Drenkeling mogten hebben gebruikt, <i>f</i> 3 premie zullen ontvangen; dat 4 extra-dreggen zullen worden afgegeven, en dat, bij ontbreken van eene dreg, schriftelijk rapport moet worden gedaan aan den Kapitein van de nachtwachts, op verbeurte van <i>f</i> 3.

N ^o .		<i>Datum.</i>	KORTE INHOUD.
55.	Reglement omtrend de Reddinge van Drenkelingen, door de Staeten des Furstendoms Gelre en de Graevschaps Zutphen. (Zie N. 9 en 52.)	3 Dec., 1790.	Renovatie van de Publicatie van 25 October, 1768. Op-gave van de middelen, tot redding van Drenkelingen te bezigen; welk Reglement jaarlijks op den eersten zondag van December moet worden afgelezen, en hetgeene op een bordje, of plank moet worden ten toon gehangen bij elken Chirurgijn, Barbier, of Dorp-Arts, Koster, herbergier en veerlieden.
56.	Publicatie van Bur-gemeesteren en Regeerders der Stad Haarlem. (Zie N. 10.)	21 Aug., 1792.	Kennisgeving, dat in het Elisabeths- of Groote Gasthuis schikkingen zijn gemaakt, om aan Drenkelingen de gepaste hulpmiddelen toe te brengen, en men dus dezelve naar dat Lokaal kan overbrengen; alles onverminderd de orders, aan de herbergiers en tappers ge-given, bij Publicatie van 24 December, 1778, en de reno-vatie van dien, 1 April, 1785.
57.	Bekendmaking van de Bestierders der Maatschappij. (Zie N. 3, 51, 60 en 63.)	13 Oct., 1796.	Vernieuwing der vorige Be-kendmakingen van 16 Decem-ber, 1767, en 20 Mei, 1779, met eenige wijzigingen.

No.	Datum.	KORTE INHOUD.
58. Publicatie van den Raad der Gemeente van Amsterdam.	12 Dec , 1796 het 2 ^{de} jaar der Ba- taafsche Vrijheid.	Hernieuwing der Publicatie van 26 Junij , 1769 , en 25 Januarij , 1776 ; bij welke laatste nog gevoegd is het be- vel , om dadelijk aan den Mai- re of aan den Procureur der Gemeente kennis te geven , dat de onkosten van stadsweg- ge zullen betaald worden ; dat van nu voortaan dreggen zul- len geplaatst worden , ter we- derzijde der grachten , tusschen elke 2 bruggen of sluizen , en dat alle herbergiers , tappers en schippers op veer- en trek- schuiten een exemplaar der Bekendmaking in hunne win- kels , schepen en schuiten moeten ophangen.
59. Idem van het Provinciaal Bestuur van Holland. (Zie N. 33 en 61.)	28 Maart , 1797 het 3 ^{de} jaar der Ba- taafsche Vrijheid.	Ampliatie der Publicatie van 11 Mei , 1769 Kopij der Be- kendmaking van 13 October , 1796. Boete voor de herber- giers , die weigeren eenen Drenkeling in te nemen , van f 25 voor de eerste en f 50 voor de tweede reize. Belofte van restitutie der kosten. Or- der aan de herbergiers , om binnen 14 dagen een exem- plaar af te halen , en daarvoor

N ^o .	<i>Datum.</i>	KORTE INHOUD.
60. Bekendmaking van de Bestierders der Maatschappij. (Zie N. 3, 51, 57 en 63.)	1 April, 1803.	te betalen 2 stuivers en hetzelfde op te hangen, op eene boete van <i>f</i> 25, en order tot kennisgeving aan den Baljuw of het Gerecht der plaats. Vernieuwing der vorige Bekendmakingen van 16 December, 1767, 20 Mei, 1779, en 13 October, 1796, met eenige wijzigingen.
61. Publicatie van het Departementaal Bestuur van Holland. (Zie N. 33 en 59.)	19 Aug., 1803.	Renovatie, ampliatio en alteratie der Publicatiën van 11 Mei, 1769, en 29 Maart, 1797. Kopij der Bekendmaking van 1 April, 1803, en verdere bepalingen, zoo als in N ^o . 59 gevonden worden.
62. Notificatie van Wet- houderen der Stad Amsterdam.	3 Oct., 1806.	Waarbij bepaald wordt, dat de wijken van eenen stok met stads-wapen, in banden geschilderd, zullen zijn voorzien; dat zij het getal der helpers moeten bepalen, welke alsdan in aanmerking kunnen komen, van eenige belooning te erlangen; wordende den Dienaars der Justitie aanbevolen, om den Wijkmeester, des verzocht, in alles te ondersteunen. De tappers en

N ^o .		Datum.	KORTE INHOUD.
63.	Bekendmaking van Directeuren der Maatschappij. (Zie N. 3, 51, 57 en 60.)	15 Oct., 1817.	herbergiers moeten een exemplaar van deze Notificatie ophangen. Vernieuwing der vorige Bekendmakigen van 16 December, 1767, 20 Mei, 1779, 13 October, 1796, en 1 April, 1803, met eenige wijzigingen.
64.	Publicatie van de Gedeputeerde Staten van de Provincie Groningen. (Zie N. 24.)	18 Maart, 1818.	Toestemming tot het uit het water halen en in huis brengen van eenen Drenkeling. Order, dat indien een particulier weigert denzelven in te nemen, hij in eene herberg moet gebragt worden. Terstond eenen Doctor of Chirurgijn te halen. Boete voor den herbergier van <i>f</i> 25, die weigert den Drenkeling in te nemen, en des noods intrekking van zijn patent voor eenigen tijd. De kosten zullen uit de Gemeentekas betaald worden. Belofte van <i>f</i> 6 aan degenen, die eenen schijndooden Drenkeling uit het water haalt, en <i>f</i> 1. 50 aan hem die den Doctor of Chirurgijn waarschuwt. Aanwijzing van het Gasthuis, om den Drenkeling

N ^o .		<i>Datum.</i>	KORTE INHOUD.
65.	Kennisgeving van Burg. & Weth. der Stad Amster- dam.	18 Mei, 1831.	in te brengen. Uitnoodiging aan andere Gemeenten, om zich van het kistje te voorzien. Bevel tot aanschaffing van het Reglement, en om hetzelfde in huis te hebben, op diverse boeten. Zijnde hiermede vervallen de Publicatiën van 18 Februarij, 1797, en 12 December, 1808. Omtrent het plaatsen van Dreggen en Reddingshaken in de verschillende wijken der stad.

VERKLARING

DER

M E D A I L L E,

*door de Maatschappij geschikt voor hen,
die eenen schijndooden drenkeling tot
het leven teruggebragt hebben en deze
premie, in de plaats van zes gouden
dukaten, verkiezen.*

De eene zijde van de Medaille stelt eenen drenkeling voor, uitgestrekt liggende op den boord van een water, waaruit hij is opgehaald. De dood, die

zich reeds geveleid had hem te doen omkomen, rijst uit het water op en tracht nog met zijne zeis den levensdraad af te snijden. De Menschlievendheid evenwel, tot redding van den drenkeling toegeschoten, wêerhoudt met hare linkerhand het moorddadig werktuig en bedekt met hare regterhand het hart van den ongelukkigen, terwijl zij zich gereed maakt om alle de behoorlijke middelen in het werk te stellen, welke hem in het leven kunnen terug roepen. Naast haar ziet men een fleschje met geestrijk vocht, eene tabaksklisteerpijp, eene gewone tabakspijp en de schede van een mes, de werktuigen waarvan men zich gemeenlijk en met de meeste vrucht in deze gevallen bedient. In het verschiep vertoont zich een huis, hetwelk openstaat om den drenkeling te ontvangen en in hetzelfde de behoorlijke middelen te beproeven.

Het omschrift, door den beroemden Hoogleeraar PIETER BURMAN *den tweeden* vervaardigd, luidt aldus:

REDDITUR HIC ENECTUS AQUIS PATRIAEQUE
SUISQUE.

(dat is)

*Deze, in het water gesmoord, wordt het Va-
derland en de zijnen terug gegeven.*

Op de keerzijde ziet men eene groene Eikenkrans of kroon, zoo als de Romeinen schonken aan ieder, die eenen burger behouden had. Binnen deze krans wordt de naam gegraveerd van hem, wien de Premie is toegewezen, benevens het Jaartal, wanneer

hij dezelve verdiend heeft. — Rondom deze krans
leest men dit opschrift :

OB SERVATUM CIVEM EX DONO SOCIET. AM-
STELAED.

CICIDCCLXVII

(dat is)

Wegens het redden van eenen burger. Tot een
geschenk van de Maatschappij , te Amsterdam
opgerigt in den Jare
MDCCLXVII.

De teekening dezer Medaille is, volgens een opgegeven ontwerp , door den plaatsnijder VINKELES, en de stempel door den Medailleur HOLTSHEIJ vervaardigd. —

Men ziet de *Menschenliefde* , in haren zachten schoot ,
Het koude lijf eens drenkelings verwarmen ;
En , daar haar hulp 't medogend blijft omarmen ,
Keert zij met de eene hand de zeisen van den dood :
Hij heeft die uit de gracht reeds opgeheven ,
Daar hij op 't vege hart , met de andre hand bedekt
Hoe zeer haar teedre zorg weer 't levensvonkje wekt ,
Nog mikt en tracht den laatsten slag te geven.
De *Rookspuit* ligt ter zijde, en naast haar *geestryk vocht* ,
De middlen , die , bij 't koestren en genezen
Haar 't meest van nut en dienstig kunnen wezen :
Zij kweekt in long en lijf weer lucht en ademtogt.

't Verschiet vertoont een huis: 't staat voor haar open,
Opdat, met 's hemels hulp, zij, buiten koude en lucht,
Door moed gesterkt, het werk voltooije, en met meer
vrucht,

Op 't redden van den lijder moge hopen:
Het omschrift luidt: *deeze, in de wateren gesmoord*
Wordt Vaderland en Magen weergegeven.

Op de andre zij staat 's *Redders naam* geschreven
In de eikenkrans, die den Romein heeft aangespoord,
En voor 't behoud eens burgers werd geschonken:
Dus werd de gloriekroon hem om de kruin gezet.
Nu schenkt de MAATSCHAPPIJ elk die een drenkling redt,
Deze *Eermunt*, in het schitrend *Goud* geklonken.

C. VAN DER POT.

TER
GELEGENHEID
VAN HET OPRIGTEN DER
MAATSCHAPPIJ,
TOT REDDING VAN
DRENKELINGEN.

Gelukkig Land, waarin Barmhartigheid

Haar vaste wooning heeft verkooren,

En haren bijstand toegezworen

Aan 't Menschdom dat om redding schreit.

Gelukkig Land, uw mededoogen

Verspreidt haar' luister naar den hoogen,

En trekt de nimmer sluimrende oogen

Der weldoende Oppermajesteit.

Van hier , van hier , verdoolde stervelingen ,

Wier wreed en onbewogen hart ,

Gevoeleloos van 's naasten smart ,

Nooit deelt in hun bekommeringen.

Neen ; koomt , ai koomt , slaat uw gezicht ,

Op 't geen Barmhartigheid verricht ;

Ziet haar gesterkt door trouw en pligt ,

Den Dood zijn veege prooi ontwringen.

Zij , die van ouds 't bloeiend Nederland

De troost was van onnoozle Weezen ,

Der Armen krankheên hielp geneezen ,

Haar steeds ter hulp gereede hand

Den Oudenstok heeft aangeboden ,

Den vreemdling schraagde in alle nooden ,

Ontruikt thans 't gaapend graf de Dooden ,

En red hen door haar' onderstand.

Zij, zij alleen was magtig om te ontdekken,

Dat als een mensch, in 't zwalpend nat,

Gevoel en kracht verlooren had,

Men 't levensvonkje nog kon wekken :

Fluks brengt ze, uit zucht voor 't algemeen,

Verscheiden Braven op de been,

Om, door huanne edelmoedigheên,

Aan honderden ten troost te strekken.

Deez', door haar' raad en invloed aangezet,

Gevoelen zich om strijd gedreven

Tot redding van het veege leven :

Hier geeft Barmhartigheid de wet.

Men ziet, in 't woên der doodsgewaaren,

Naar kunne; staat, noch naam, noch jaren;

En wenscht noch raad, noch goud te sparen,

Opdat de Drenkling zij gered!

De waterkant beschouwt met duizend oogen

Hoe fluks de Deernis zich met vlijt

Aan 't reeds verstijfde ligchaam kwijt ;

Elks hart werkt mede uit mededoogen.

Het schreijend maagschap schoolt bijéén ;

En zend zijn jammerlijk geweën ,

Met aller wenschen en gebeên ,

Bijna wanhoopend' naar den hoogen.

De moeder , die de hoop van haar gezin ,

In 't onmeêdoogend nat bedolven ,

Verstikt , ziet trekken uit de golven ,

Vat , door getrouwe kindermin ,

Daar allen haarer zich erbarmen ,

Het Jonkske al bevende in haare armen ,

En tracht het in haar schoot te warmen ;

En kuscht de lucht de longen in.

Straks word elks hart tot deernis aangedreven

Zij ziet haar teerheid onderstut ;

Elk ijvert om , haar huis ten nutt' ,

Den dood met kracht te wederstreven :

Men stooft , men koestert en verbind ,

Tot dat men 't levensvonkje vind ,

En de eerste hartslag van het Kind

Herroept de Moeder mede in 't leven.

De Gade , die haar' Gade als dood beschreidt ,

En in haar traanen schijnt te smooren ,

Ziet hem als uit het graf herbooren ;

Wie had zich met dat heil geveleid !

Men hoort op duizend blijde wijzen ,

Den opgeheven lofgalm rijzen ,

Om God , den hoogen God , te prijzen ,

En d' ijver der Barmhartigheid.

ô Braven , die zoo grootsch u heb gekweeten ,

En voor al 't sterfelijk geslacht

Een nieuwen zegen uitgedacht !

Nooit worde uw eedle deugd vergeten !

Smaakt lang het onbeweegbaar zoet

Dat ongetwijfeld volgen moet

Voor 't hart dat zucht tot weldoen voed :

De zachte rust van 't rein geweten !

Verleent nog lang uw hulp en onderstand

Aan uw bedrukte medemenschen ,

De hoogste Magt vervulle uw wenschen ,

En kroone uw zorg aan allen kant !

Gij hebt uw Christendom beleeden

Door in uw Meesters spoor te treden ;

Volgt , volgt op 't ijverigst' lang zijn schreden ,

Tot heil van 't omgelegen Land.

De vloeistoffe , ons ten voordele , allerwegen

Verspreid door Neêrlands grondgebied ,

Verdelg voortaan den landzaat niet !

De Algoedheid blijve ons steeds genegen !

Haar gunst die voor ons welzijn pleit ,

Spaare , als de schuld ten Hemel schreit ,

Het volk om uw barmhartigheid !

Zoo strekt ge al 't Land ten dubblen zegen.

LUCRETIA WILHELMINA VAN WINTER ,
gebooren VAN MERKEN.

I N H O U D.

Opmerkingen omtrent den toestand en de behandeling van Drenkelingen	Pag. 3
Alphabetische Naamlijst van de Bestuurders der Maatschappij, volgens de Jaren van benoeming . «	77
Naamlijst van de tegenwoordige Bestuurders . . . «	79
Alphabetische Naamlijst der Plaatsen, waar zich <i>corresponderende Leden</i> bevinden «	81
Lijst der Publicatiën, Bekendmakingen, Reglementen en andere authentieke Stukken «	87
Verklaring der Medaille «	115
Ter gelegenheid van het oprichten der Maatschappij, tot Redding van Drenkelingen «	119

